Адыгэ макъ

№ 51 (19565)

2010-рэ илъэс

БЭРЭСКЭЖЪЫЙ
ГЪЭТХАПЭМ И 24-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИIЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

БИЗНЕС ЦIЫКIУМРЭ ГУРЫТЫМРЭ IЭПЫIЭГЪУ АФЭХЪУЩТЫХ

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат министрэхэм я Кабинет иигъэкIотыгъэ зэхэсыгъоу АР-м и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъан тхьамэтагъор зыщызэрихьагъэм къыщыгущыIэзэ зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, бизнес цIыкIумрэ гурытымрэ яхэхъоныгъэ мы илъэсым республикэм ибюджет къыхагъэкIынышъ сомэ миллион 60 пэIуагъэхьащт.

Бизнес цIыкIумрэ гурытымрэ яхэхъоныгъэ епхыгъэу КъумпIыл Мурат зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, федеральнэ субсидиехэу сомэ миллион 230-рэ къатIупщыным пае заявкэр афагъэхьыгъ.

Илъэсэу икIыгъэм бизнес цIыкIумрэ гурытымрэ яхэхъоныгъэ ипрограммэ гъэцэкIагъэ хъуным сомэ миллион 238,7-рэ пэIуагъэхьагъ (миллион 60-р — республикэ бюджетым, миллиони 121,3-р — федеральнэ бюджетым къахагъэкIыгъэх). Предприниматель мин 16-м ехъумэ IэпыIэгъу аратыгъ, ахэм ащыщэу нэбгырэ 420-мэ сомэ миллиони 149,8-рэ аIэкIэхьагъ. 2009-рэ илъэсым IофшIэн зимыIэ нэбгырэ 223-мэ къэралыгъо IэпыIэгъу аратыгъ.

Илъэсэу икIыгъэм программэм изэшIохын кIэухэу фэхъугъэхэм зыкIэ ащыщ IофшIэпIэ чIыпIэ мини 3 зэрэзэхащагъэр, тиреспубликэ мыинкIэ ар макIэп. Бизнес цIыкIумрэ гурытымрэ япхыгъэр непэкIэ зэрэхъурэр нэбгырэ мин 23-рэ.

— Кризисым къызэригъэлъэгъуагъэмкIэ, республикэр бизнесым ихэхъоныгъэкIэ гъогу тэрэз зытетыр. Ащ къикIырэр тапэкIи джащ тетэу тылъыкIотэн зэрэфаер ары. Анахьэу етIани тынаIэ зытедгъэтыщтыр ныбжьыкIэ предпринимательхэмрэ инновациехэм ягъэфедэнрэ ары, — къыIуагъ Премьер-министрэм.

КъумпIыл Мурат зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, илъэсэу икIыгъэм бизнес цIыкIум IэпыIэгъу етыгъэным фытегъэпсыхьэгъэ муниципальнэ программэхэм сомэ миллион 16,5-рэ апэIуагъэхьагъ, предприниматель IофшIэным исубъект 95-мэ мылъку IэпыIэгъу аратыгъ. Ау республикэм ирайонхэм япредпринимательхэм IэпыIэгъу аратыным пае чаныгъэ икъу къызыхагъафэрэп. Ащ фэдэ IэпыIэгъу зэратыхэрэм япроцент 58-р Адыгеим икъэлэ шъхьаIэ ипредпринимательых. Мыщ епхыгъэу АР-м и Премьер-министрэ зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, предпринимательствэ цIыкIум ихэхъоныгъэкIэ полномочиехэр хабзэм къызэрэдилъытэрэм тетэу зыфэгъэзагъэхэр чIыпIэ зыгъэIорышIэжьыным иорганхэр ары, мы лъэныкъомкIэ район зырызхэм а IофшIэныр шIогъэ икъу къытэу зэращызэхэмыщагъэмкIэ мысагъэр зыфэплъэгъун фаер чIыпIэхэм япащэхэр ыкIи ахэм а Iофыгъом фыщытыкIэу фыряIэр ары. Джащ пае республикэм игъэцэкIэкIо хабзэ иорганхэм а Iофыгъом анахьэу анаIэ тырагъэтыщт.

Адыгэ Республикэм и Президент ипресс-къулыкъу

АПШЪЭРЭ МЭХЬАНЭ ИIЭЩТ

КъумпIыл Мурат зэхэсыгъом къызыщэгущыIэм джащ фэдэу къыщыхигъэщтэу мы илъэсым республикэм социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэу ышIыщтымкIэ апшъэрэ мэхьанэ зиIэщтхэр. Республикэм иагропромышленнэ комплекс фэгъэхьыгъэу къызэрэхигъэщыгъэмкIэ, технологиякIэхэм атетэу пхъэшъхьэ-мышъхьэ чъыгхэр зэрагъэтIысыщтхэм, хэтэрыкIхэм ялэжьын, пэрыт технологием тетэу гъэфэбэпIакIэхэр шIыгъэнхэм лъэшэу анаIэ атырагъэтыщт.

— Ащ амал къытыщт Адыгеим зыфэдэ къэмыхъугъэ чIыопс шIуагъэу иIэхэмрэ аграрнэ наукэм игъэхъэгъакIэхэмрэ зэдиштэу зэдэгъэфедэгъэнхэмкIэ, — хигъэунэфыкIыгъ КъумпIыл Мурат.

2010-рэ илъэсым агропромышленнэ комплексым ылъэныкъокIэ анахь пшъэрылъ инэу къэуцущтхэр щэ комплексышхохэр шIыгъэнхэмрэ лыкIэ агъэфедэщт былымхэм яхъун зегъэушъомбгъугъэнымрэ. АР-м и Премьер-министрэм зэхэсыгъом хэлажьэхэрэм анахьэу анаIэ зытыраригъэдзагъэр Адыгеим игъэцэкIэкIо хабзэ иорганхэм унэе IэпыIэгъу хъызмэтэу цIыфхэм яIэхэм лъэныкъо зэфэшъхьафхэмкIэ IэпыIэгъу аратын зэрэфаер ары. «Хэгъэгур кризисым къызыщыхэкIыжьырэ лъэхъаным цIыфхэм IэпыIэгъоу аратын фаем изы Iахьышхоу ар хъущт», — къыIуагъ КъумпIыл Мурат.

Ащ дакIоу Премьер-министрэм зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, экономикэм хэпшIыкIэу нахь зыкъиIэтынымкIэ республикэм иаграрнэ комплекс апшъэрэ мэхьанэ етыгъэн фае. Отраслэм хэхъоныгъэу ышIырэм амал къытыгъ кризис лъэхъанми показательхэм къакIимычынэу. Илъэсэу икIыгъэм сомэ миллиарди 9,9-рэ аосэ продукцие къахьыжьыгъ, 2008-рэ илъэсым елъытыгъэмэ, проценти 6,7-кIэ ар нахьыб. Илъэсэу икIыгъэм мэкъумэщ предприятиехэм къэралыгъо IэпыIэгъоу аратыгъэр сомэ миллион 670-рэ фэдиз мэхъу.

— Непэ республикэм иагропромышленнэ комплекс мэкъумэщ продукциеу къахьыжьырэр нахьыбэ ышIынэу тэгугъэ, 2010-рэ илъэсым хэхъоныгъэу ащ ышIыщтыр проценти 7-м нэсынэу къытэдзэ. Инновационнэ технологиехэр игъэкIотыгъэу дгъэфедэхэ ыкIи производствэм ылъэныкъокIэ джырэ уахътэм диштэрэ шIыкIэ-амалхэр тIэкъидгъахьэхэ зыхъукIэ ар дгъэцэкIэн тлъэкIыщт, — хигъэунэфыкIыгъ КъумпIыл Мурат.

Адыгэ Республикэм и Президент ипресс-къулыкъу

ИНВЕСТОРЫМ ИМЫЛЪКУКIЭ ГЪОГУР АГЪЭКIЭЖЬЫЩТ

Тэхъутэмыкъое районымкIэ поселкэу Яблоновскэм дэжькIэ пхырыкIырэ федеральнэ автомобиль гъогум щыщэу Тургеневскэ лъэмыджым къыщыублагъэу къуаджэу Бжыхьэкъоежъым екIурэ гъогум икъэгъэзапIэ къынэсырэм, сатыушI комплексэу «ИКЕА»-м иекIолIапIэхэр къызыхиубытэрэм, посел-кэу АдыгеякIэм щыпсэухэрэм къиныгъохэр къафихьыгъ. А Iофым зыщытегущыIэгъэхэ зэIукIэу АР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Муратэ зэхищэгъагъэм пшъэрылъ зэращыфишIыгъагъэм тегъэпсыкIыгъэу, зишIоигъоныгъэ хэлъ къулыкъухэр къыхигъэлажьэхэзэ, Адыгэ Республикэм архитектурэмкIэ ыкIи къэлэгъэпсынымкIэ и Комитет поселкэу АдыгеякIэм игъогу гъэкIэжьыгъэным пае проектыр къыхэхыгъэным ехьылIэгъэ IофшIэнхэр ыгъэцэкIагъэх.

Гъогум игъэкIэжьын ехьылIэгъэ проектэу агъэхьазырыгъэм трассэм лъэсрыкIохэр зыщызэпырыкIынхэ алъэкIыщт чIыпIэр егъэнафэх, общественнэ транспортыр къызыщыуцун ылъэкIыщт чIыпIэ зэтегъэпсыхьагъэхэр къыделъытэх ыкIи поселкэм щыпсэухэрэм амалышIухэр ягъэгъотыгъэнхэм телъытагъэу гъэпсыгъэ. Федеральнэ гъогум ыбгъуитIукIи автомашинэхэр сатыритIоу зэготхэу зыщызэблэкIынхэ алъэкIыщт гъогухэр къыгуашIыхьащтых. Ахэм чIыпIэ мэхьанэ яI ыкIи телъытагъэх федеральнэ гъогум ыбгъукIэ къыгот сервис предприятиехэм коммерческэ транспортыр къякIолIэн ыкIи аIукIыжьын алъэкIынэу гъэпсыгъэным.

Мы проектым къырагъэзэгъыгъэх УФ-м и ГИБДД и Департаментрэ Краснодар краим автомобиль гъогухэмкIэ и ГъэIорышIапIэрэ. Гъогум ыбгъухэмкIэ къыголъ чIыгу Iахьхэр зыехэри проектым егъэразэх.

Непэ зэрэщытымкIэ, гъогур гъэпсыгъэнымкIэ Iизын къаIыхыгъэным ищыкIэгъэ документхэр гъэхьазырыгъэнхэмкIэ инвесторым IэпыIэгъу фэхъух Адыгэ Республикэм ихэбзэ гъэцэкIэкIо органхэр.

Планэу агъэнэфагъэм къызэрэдилъытэрэмкIэ, тызыхэт илъэсым ичъэпыогъу мазэ шIомыкIэу автомобиль гъогур агъэпсыщт ыкIи атыщт.

Адыгэ Республикэм и Президент ипресс-къулыкъу

АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ И КЪЭРАЛЫГЪО СОВЕТ — ХАСЭМ

Илъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыриIэу Iоф зэришIэрэм, муниципальнэ лъэгапIэм тетэу лIыкIо органхэм яхэбзэшIухэм хэхъоныгъэ зэрафишIырэм ыкIи хэбзэихъухьан IофшIэным чанэу зэрэхэлажьэрэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тамыгъэу **«Закон. Пшъэрылъ. ЦIыфыгъ»** зыфиIорэр фагъэшъошагъ **Бацюн Зое Николай ыпхъум,** муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» инароднэ депутатхэм я Совет иIофхэм ягъэзэкIон пэщэныгъэ дызезыхьэрэм игуадзэ.

Граждан оборонэмкIэ, чIыопс, техногеннэ нэшанэ зиIэ тхьамыкIагъохэм цIыфхэр ащыухъумэгъэнхэмкIэ Адыгэ Республикэм щыпсэухэрэм ухьазырыныгъэ языгъэгъотырэ системэ зыкIым изегъэушъомбгъун, къэгъэнэжьын Iофтхьабзэхэм афэгъэзэгъэ къулыкъухэм Iоф ащызышIэрэ кадрэхэм ягъэджэн иIахьышхо зэрахишIыхьэрэм, граждан оборонэмкIэ шIэныгъэхэр зэраригъэгъотырэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ **автоном учреждениеу «Адыгэ Республикэм граждан оборонэмкIэ ыкIи ошIэ-дэмышIагъэ зыхэлъ тхьамыкIагъохэм цIыфхэр ащыухъумэгъэнхэмкIэ иметодическэ гупчэ».**

ЯмэфэкI хагъэунэфыкIыгъ

КIэлэцIыкIу къэшъокIо ансамблэу «Сюрприз» зыфиIорэр зызэхащагъэр илъэси 10 зэрэхъугъэм фэгъэхьыгъэ мэфэкI зэхахьэ АР-м и Къэралыгъо филармоние щыкIуагъ.

«Сюрпризыр» 2000-рэ илъэсым, гъэтхэпэ мазэм сценэм къытехьагъ. А уахътэм къыкIоцI зисэнэхьат фэкъулэе кIэлэегъаджэхэр сабыйхэм адэлажьэх. Ахэр Наталья Киржаковар, Лариса Тупчаяр, хореографэу Наталья Елдинар арых. Илъэси 10-м сабый 800-м ехъу къэшъоным фагъэсагъ. Ансамблэм ипащэхэр мызэу-мытIоу республикэ, къэлэ ыкIи хэгъэгу зэнэкъокъухэм къащыхагъэщыгъэх. 2007-рэ илъэсым ансамблэм «Щысэ зытырахырэ къэшъокIо коллектив» зыфиIорэ цIэр къыфагъэшъошагъ.

ЯмэфэкIыкIэ къафэгушIонхэу Iофтхьабзэм къекIолIагъэх Мыекъопэ къэлэ администрацием гъэсэныгъэмкIэ и Комитет ипащэу Любовь Дубовскаяр, Мыекъопэ къэлэ администрацием культурэмкIэ игъэIорышIапIэ ипащэу Цэй Розэ, кIэлэцIыкIухэм ятворчествэ зыщыхагъэхъорэ къэлэ Гупчэм ипащэу Татьяна Куксинар, кIэлэцIыкIу коллективхэр, нытыхэр, нэмыкIхэри.

Зэхахьэм къыщыгущыIагъэ пэпчъ ансамблэм ипащэхэм къиныгъоу апашъхьэ къиуцохэрэр зэпачыхэзэ, Iофышхо зэрашIэрэр, ягъэхъагъэхэр зэрэосэнчъэхэр, кIэлэцIыкIоу агъасэхэрэм ащымыгъупшэжьын къежьапIэ зэрафашIырэр къаIуагъ. КIэлэцIыкIу ансамблэм имэфэкI тефэу щытхъу тхылъхэу къафагъэшъошагъэхэмрэ шIухьафтынхэмрэ аратыжьыгъэх.

Ансамблэм ипащэу Лариса Тупчаям гущыIэр зыратым, IэпыIэгъу къафэхъухэрэм «тхьашъуегъэпсэу» ариIуагъ. Ны-тыхэм гурыIоныгъэу къахафэрэр ясабыйхэм гъэхъагъэу ашIыщтым зэрепхыгъэр игущыIэ къыщыхигъэщыгъ. «Сюрпризым» нэмыкIэу кIэлэцIыкIу къэшъокIо ыкIи орэдыIо купхэм мэфэкIыр къагъэбаигъ.

ДАУТЭ Анжел.

Сурэтыр Iэшъынэ Аслъан къытырихыгъ.

Коммунальнэ фэIо-фашIэхэм ятарифхэр

Шапхъэхэм арагъэуцожьыгъэх

Тызыхэхьэгъэ илъэсым ищылэ мазэ къыщыублагъэу Урысые Федерацием коммунальнэ фэIо-фашIэхэм ятарифхэу щагъэфедэхэрэр, тызэресэжьыгъэу, къаIэтыгъэх. Ау ахэр хэпшIыкIэу зэрэдэкIоягъэхэм ятхьаусыхабэ зэрэлъыIэсыгъэм ыпкъ къикIэу, Урысые Федерацием и Президентэу Дмитрий Медведевым УФ-м и Правительствэ и Тхьаматэ игуадзэу Дмитрий Козак пшъэрылъ фишIыгъагъ пIэлъэ кIэкIым а Iофыр зэхифынышъ, Президентым джэуап ритыжьын фаеу. А пшъэрылъыр ыгъэцэкIэжьзэ, Дмитрий Козак 2010-рэ илъэсым гъэтхапэм и 15-м УФ-м исубъектхэм япащэхэр зыхэлэжьэрэ селекторнэ зэIукIэ зэхищэгъагъ. Ащ хэлэжьагъ Адыгэ Республикэм экономикэ хэхъоныгъэхэмкIэ ыкIи сатыумкIэ и Министерствэ ипащэхэри. Тарифхэр гъэтэрэзыгъэнхэм ехьылIэгъэ IофшIэнэу тиреспубликэ щызэрахьагъэхэр ыкIи ащ кIэух фэхъугъэхэр къедгъэIуатэ тшIоигъоу, блэкIыгъэ бэрэскэшхом, гъэтхапэм и 19-м, Адыгэ Республикэм экономикэ хэхъоныгъэхэмкIэ ыкIи сатыумкIэ иминистрэ игуадзэу ПсыIушъо Юсыф тыIукIэгъагъ.

Ащ къызэрэтфиIотагъэмкIэ, муниципальнэ образованиехэу «Дмитриевскэ къоджэ псэупIэм», «Лъэустэнхьэблэ къэлэ псэупIэм», «Хьакурынэхьэблэ къоджэ псэупIэм» яадминистрациехэм унэхэр къэгъэфэбэгъэнхэм ехьылIэгъэ нормативхэр нахь макIэ шIыгъэнхэм ехьылIэгъэ унашъохэр ашIыгъэх.

Муниципальнэ образованиеу «Дмитриевскэ къоджэ псэупIэм» зы квадратнэ метрэм фабэу телъытагъэр гигакалорие 0,016-у щагъэнэфэгъагъэти, джы унашъоу ашIыгъэм ар 0,0154-м нэсэу къыригъэIыхыжьыгъ.

Муниципальнэ образованиеу «Лъэустэнхьэблэ къоджэ псэупIэм» унэм и квадратнэ метрэ пае фабэр гигакалорие 0,016-у щагъэнэфэгъагъэти, гигакалорие 0,014-м нэсэу къырагъэIыхыжьыгъ.

Муниципальнэ образованиеу «Шэуджэн къоджэ псэупIэм» унэм и квадратнэ метрэ телъытэгъэ фабэр гигакалорие 0, 016-у щагъэнэфэгъагъ. Джы унашъоу ашIыгъэм ар гигакалорие 0,011-м нэсэу къыригъэIыхыжьыгъ.

Муниципальнэ предприятиеу «Джэджэ жилкомсервисым» иIофшIэн зэхэщакIэу иIэр зэрэзэхъокIыгъэм (ОАО-у «Джэджэ шъоущыгъушI заводым» ипсыкъычIэщыпIэхэр ыкIи псы шIоир зэрэдагъэчъырэ ипсэуалъэхэр «Жилкомсервисым» бэджэндэу зэриштагъэхэм) ыпкъ къикIэу а предприятием ипроизводственнэ программэ зэхъокIыныгъэхэр фашIыгъэх ыкIи 2010-рэ илъэсым телъытэгъэ тарифхэм нахь пасэу ахэплъэжьыгъэным ехьылIэгъэ унашъо ашIыгъ:

— зашъохэрэ псыр аIэкIэгъэхьэгъэнымкIэ фэIо-фашIэхэу афагъэцакIэхэрэм пае псы кубометрэм уасэу иIэр сомэ 14-рэ чапыч 95-у агъэнэфэгъагъэти, ар сомэ 14-рэ чапычи 5-у агъэпсыжьыгъ;

— псы шIоир дэгъэчъыгъэнымкIэ ыкIи укъэбзыгъэнымкIэ фэIо-фашIэу афагъэцакIэхэрэм апае зы кубометрэм фэшI сомэ 15-рэ чапыч 78-рэ арагъэтыщтыгъэмэ, сомэ 14-рэ чапыч 83-м нэсэу къырагъэIыхыжьыгъ.

Муниципальнэ образованиехэм Iофыгъоу ащызэрахьагъэхэм яшIуагъэкIэ цIыфхэм коммунальнэ фэIо-фашIэхэм ауасэхэу атыщтыгъэхэр мырэущтэу зэхъокIыгъэх:

муниципальнэ образованиеу «Джэджэ къоджэ псэупIэмкIэ» уасэхэр процентi 135-м нэсэу къаIэтыгъагъэхэти, проценти 125-м нэсэу къеIыхыжьыгъэх;

муниципальнэ образованиеу «Дмитриевскэ къоджэ псэупIэмкIэ» уасэхэр проценти 130-м нэсыгъагъэхэти, проценти 124,3-м нэсэу къырагъэIыхыжьыгъэх;

муниципальнэ образованиеу «Лъэустэнхьэблэ къэлэ псэупIэм» уасэхэр проценти 133-м нэсэу щыдэкIоегъагъэхэмэ, 124,8-м нэсэу къырагъэIыхыжьыгъэх;

муниципальнэ образованиеу «Хьакурынэхьэблэ къоджэ псэупIэм» коммунальнэ фэIо-фашIэхэм ауасэхэр проценти 150-м нэсэу къыщаIэтыгъагъэхэмэ, проценти 120,7-м нэсэу къырагъэIыхыжьыгъэх.

Адыгэ Республикэм адрэ имуниципальнэ образованиехэм 2010-рэ илъэсым коммунальнэ фэIо-фашIэхэм ауасэхэм апае цIыфхэм ащатыхэрэр проценти 107-м къыщыублагъэу 125-м нэсэу дэкIоягъэх. Адыгэ Республикэм коммунальнэ фэIо-фашIэхэм уасэу щыряIэхэр гурытымкIэ проценти 114,1-м шIокIырэп.

СЭХЪУТЭ Нурбый.

ПенсиехэмкIэ фондым шъущегъэгъуазэ

ИпIалъэм ехъулIэу

Страховать ашIыгъэ пэпчъ ехьылIэгъэ къэбархэу 2009-рэ илъэсым телъытагъэхэр персонифицированнэ учетым тегъэпсыкIыгъэу цIыфхэм IофшIэн язытыхэу тиреспубликэ зэкIэ итхэм законодательствэм ыгъэнэфэрэ пIалъэм, 2010-рэ илъэсым игъэтхапэ и 1-м шIомыкIэу, ПФР-м ичIыпIэ органхэу Адыгэ Республикэм щыIэхэм къарахьылIагъэх. ШIокI зимыIэ пенсие страхованием ичэзыоу щыт а Iофыгъом страховать ашIыгъэ цIыфхэмкIэ ыкIи ыужым пенсием кIощтхэмкIэ мэхьанэшхо иI. Сыда пIомэ а къэбархэм ыкIи агъэлажьэрэ пэпчъ телъытэгъэ страховой тынхэу ялицевой счетхэм ащызэIукIэхэрэм бэкIэ ялъытыгъэщт анызжь къэсэу ыужыкIэ пенсием зыкIохэкIэ мазэ къэс пенсиеу къаратыщтыр зыфэдизыщтыр.

Тиреспубликэ ПФР-м ичIыпIэ органхэу итхэм IофшIэпIэ 6033-м агъэлэжьэрэ нэбгырэ 173482-м ателъытэгъэ къэбархэр къалъагъэIэсыгъэх. Ахэм анэмыкIэу, шъхьэзэкъо предпринимательхэу 22534-рэ хъухэрэми страховой тынхэр ашъхьэ пае шэпхъэ гъэнэфагъэм тегъэпсыкIыгъэу 2009-рэ илъэсым зэратыгъэхэм телъытэгъэ отчетхэр ПФР-м иорганхэм къарахьылIагъэх. Зигугъу къэтшIырэ IофшIэныр пстэуми анахь пасэу (2010-рэ илъэсым игъэтхапэ и 3-м ехъулIэу) зыгъэцэкIагъэхэм ащыщых ПФР-м игъэIорышIапIэхэу Кощхьэблэ ыкIи Шэуджэн районхэм ащыIэхэр.

Мызэгъогурэ отчет кампанием пстэуми анахь шъхьаIэу тынаIэ зыщатетыгъэр цIыфхэм IофшIэн язытыхэрэм ыкIи ахэр страховать зышIыхэрэм персонифицированнэ учетым тегъэпсыкIыгъэ къэбархэр электроннэ шIыкIэм ыкIи электроннэ цифровой кIэтхэжьыкIэм (ЭЦП) тетэу, ащ хэхьэх связым къэухъумэгъэ иканалхэри, Интернетри агъэфедэхэзэ къэбархэр къатынхэ фаеу зэрэщытыгъэр зэрагъэцэкIэжьыгъэр ары. А технологием ишIуагъэкIэ организациехэм ыкIи ПФР-м ичIыпIэ органхэм яспециалистхэм отчетхэм япхыгъэ къэбархэр гъэхьазырыгъэнхэм, къаIыхыгъэнхэм, обработкэ шIыгъэнхэм къинэу апылъыр бэкIэ нахь макIэ мэхъу, отчетхэр ятыгъэнхэм пае ПФР-м иорганхэм чэзыухэр ащызэтеохэрэп. ЭЦП-р агъэфедэзэ электроннэ шIыкIэм тетэу ПФР-м отчетхэр етыгъэнхэм техьэгъэныр пстэуми апэ игъэшъыгъэн фэе IофшIакIэу зэрэщытым имызакъоу, законодательствэми а шIыкIэм техьэгъэн фаеу егъэнафэ.

ПФР-м ичIыпIэ органхэм яспециалистхэмрэ цIыфхэм IофшIэн язытыхэрэмрэ азыфагу зэпхыныгъэ дэгъу зэрилъыгъэм мыщ фэдэ кIэуххэр къытыгъэх: цIыфхэр страховать зышIыгъэхэ IофшIэпIэ 5777-м связым ителекоммуникационнэ каналхэр агъэфедэхэзэ, ЭЦП-м тегъэпсыкIыгъэу страховать ашIыгъэхэм яхьылIэгъэ къэбар 171380-рэ къатыгъ. ЦIыфхэр страховать зышIыгъэхэм зэкIэ къэбарэу къатыгъэхэм ар япроцент 98,8-рэ мэхъу. Республикэм икъэлэ ыкIи ирайони 9-м щыщхэу 6-м ПФР-м иорганхэу ащыIэхэм а шIыкIэм тегъэпсыкIыгъэу къэбархэр проценти 100-м нэсэу къаугъоигъэх. Мыщ дэжьым къыщыIуагъэмэ хъущт зигугъу къэтшIыгъэ технологиякIэр гъэфедэгъэнымкIэ ПФР-м и Къутамэу Адыгэ Республикэм щыIэр Урысые Федерацием исубъектхэм азыфагу пэрытныгъэр щызыIыгъхэм зэращыщыр.

Персонифицированнэ учетым тегъэпсыкIыгъэу страховать ашIыгъэ цIыфхэм яхьылIэгъэ къэбархэр цIыфхэр зыгъэлажьэхэрэм къаIыхыгъэнхэм ехьылIэгъэ илъэс отчет кампанием зэхэщакIэу иIэм 2010 — 2011-рэ илъэсхэм зэхъокIыныгъэхэр фэхъущтых. Номерэу 213-ФЗ зытет Федеральнэ законэу 2009-рэ илъэсым бэдзэогъум и 24-м аштагъэм 2010-рэ илъэсым ибэдзэогъу и 1-м къыщыублагъэу отчетхэр къызэратыщтхэ пчъагъэм ыкIи ахэр къызатынхэ фэе пIалъэхэм зэхъокIыныгъэхэр афешIых. 2010-рэ илъэсымкIэ апэрэ ыкIи ятIонэрэ илъэсныкъохэр отчет пIалъэхэу щытыхэмэ, 2011-рэ илъэсым къыщыублагъэу отчет пIалъэхэу щытыщтых апэрэ кварталыр, апэрэ илъэсныкъор, мэзибгъур ыкIи календарь илъэсыр. Мыщ дэжьым къыщыIогъэн фае цIыфхэр страховать зышIыгъэхэ IофшIапIэм къэбархэр отчет пIалъэм къыкIэлъыкIогъэ ятIонэрэ мазэм иа 1-рэ мафэ къэмысыгъэу, нэмыкIэу къэпIон хъумэ, календарь мазэр имыкIыгъэу отчетхэр къызэратынхэ фаер. Шъхьэзэкъо предпринимательхэу, очылхэу, нотариусхэу цIыфхэр зымыгъэлажьэхэрэм отчетхэр къызэратыщтыгъэхэм фэдэу къэнэжьы ыкIи илъэс къэс гъэтхапэм и 1-м шIомыкIэу ахэр ПФР-м иорганхэм къарахьылIэнхэ фае.

ИкIэухым къэIогъэн фае отчетхэр зэраIахыгъэхэм ыкIи обработкэ зэрашIыгъэхэм кIэухэу фэхъущтыр. А къэбархэм атегъэпсыкIыгъэу страховать ашIыгъэ цIыфхэм ялицевой счетхэм мылъкоу ащызэIукIагъэр зыфэдизым ехьылIэгъэ къэбархэр ыужыкIэ алъагъэIэсыжьыщтых.

КАЛАШНИКОВ Сергей.

ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ персонифицированнэ учетыр зэхэщэгъэнымкIэ иотдел ипащэ игуадз.

АР-м и КЪЭРАЛЫГЪО СОВЕТ — ХАСЭМ ИКОМИТЕТХЭМ

Зэхэсыгъом зыщытегущыIэщтхэр агъэнэфагъэх

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм зичэзыу зэхэсыгъоу гъэтхапэм и 24-м иIэщтым зыфагъэхьазырзэ, ащ икомитет пстэуми зэхэсыгъохэр яIагъэх, Парламентым къащыхалъхьащт Iофыгъохэм атегущыIагъэх, яеплъыкIэхэм къапкъырыкIхэзэ ифэшъошэ унашъохэр ашIыгъэх.

ХэбзэихъухьанымкIэ, законностымкIэ ыкIи чIыпIэ зыгъэIорышIэжьыным иIофыгъохэмкIэ комитетым (тхьаматэр Г. Я. Орлова) хэтхэр Iофыгъуи 8 хэплъагъэх.

Адыгэ Республикэм изакон ипроектэу «Адыгэ Республикэм и Законэу «ЧIыпIэ зыгъэIорышIэжьыным ехьылIагъ» зыфиIорэм зэхъокIныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ» зыфиIоу законхэм кIэщакIо афэхъугъэнымкIэ фитныгъэу иIэхэм атегъэпсыкIыгъэу депутатэу Г. Я. Орловам Къэралыгъо Советым — Хасэм къыхилъхьащтэу къыгъэхьазырыгъэр номерэу 131-ФЗ зытет Федеральнэ законэу «Урысые Федерацием чIыпIэ зыгъэIорышIэжьыныр щызэхэщэгъэным иобщэ принципхэм яхьылIагъ» зыфиIоу 2003-рэ илъэсым чъэпыогъум и 6-м аштагъэм зэхъокIыныгъэхэр зэрэфашIыгъэхэм ыпкъ къикIэу зэхагъэуцуагъ. Ар зыфэгъэхьыгъэр чIыпIэ зыгъэIорышIэжьыным иорганхэм фитыныгъэу яIэхэм ахэгъэхъогъэныр, муниципальнэ образованием иустав зэхъокIныгъэхэр зэрэфашIыхэрэ шIыкIэр зэблэхъугъэныр, джащ фэдэу муниципальнэ образованием иустав Урысые Федерацием и Конституцие ыкIи федеральнэ законхэм адиштэу гъэпсыгъэныр ары.

* * *

Бюджет-финанс, хэбзэIахь ыкIи экономикэ политикэмкIэ комитетыр (тхьаматэр Р. С. Мыгу) Iофыгъуи 7 хэплъагъ.

Адыгэ Республикэм изакон ипроектэу «Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм ибюджет IофшIэн ехьылIагъ» зыфиIорэм зэхъокIныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ» зыфиIорэр къагъэхьазырыгъ Урысые Федерацием ибюджет законодательствэ ар диштэу гъэпсыжьыгъэн гухэлъым пае. ЗэхъокIныгъэу фашIыхэрэм комитетым хэтхэм дырагъэштагъ, депутатхэм игъоу афалъэгъугъ еджэгъуитIум телъытагъэу законопроектыр штэгъэнэу.

Адыгэ Республикэм изакон ипроектэу «Адыгэ Республикэм 2010-рэ илъэсымкIэ ыкIи план пIалъэу 2011-рэ ыкIи 2012-рэ илъэсхэмкIэ иреспубликэ бюджет ехьылIагъ» зыфиIорэм зэхъокIныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ» зыфиIорэм федеральнэ бюджетым къикIыгъэ мылъкоу къаIэкIэхьагъэм тегъэпсыкIыгъэу Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет федэхэмкIэ ипрогнозхэр егъэтэрэзыжьых. Джащ фэдэу бюджетым хъарджхэмкIи зэхъокIныгъэхэр фашIыгъэх. Депутатхэм унашъо ашIыгъ Парламентым зичэзыу зэхэсыгъоу иIэщтым законопроектыр хэлъхьэгъэнэу.

Законопроектэу «Адыгэ Республикэм изакон зырызхэм зэхъокIныгъэхэр афэшIыгъэнхэм ехьылIагъ» зыфиIорэр отраслэхэу инвестициехэр ахэлъхьэгъэнхэмкIэ анахь мэхьанэ шъхьаIэ зиIэхэм ыкIи объектхэу агъэнэфагъэхэм ясубъектхэм инвестиционнэ IофшIэнымкIэ хэбзэIахь фэгъэкIотэныгъэу афашIыхэрэр гъэтэрэзыжьыгъэнхэм ехьылIагъ. Мыщ дэжьым зыцIэ къеIогъэ хэбзэIахь фэгъэкIотэныгъэхэр ятыгъэнхэм пIалъэу иIэр илъэсищым шIокIы мыхъущтэу агъэнэфагъ. ЗыцIэ къетIогъэ законопроектыр заштэкIэ организациехэм ямылъку пае атырэ хэбзэIахьхэмрэ транспорт хэбзэIахьхэмрэ алъэныкъокIэ Адыгэ Республикэм хэбзэIахьхэр зытыралъхьэрэ ибазэ (федэхэр къэзытырэ базэм) хигъэхъощт. Мы законыр агъэфедэ зыхъукIэ мытэрэзыныгъэу зэрихьылIэнхэ ылъэкIыщтхэр дэгъэзыжьыгъэнхэм ехьылIэгъэ гъэтэрэзыжьынхэр комитетым хэт депутатхэм къахьыгъэх. Комитетым унашъоу ышIыгъэм егъэнафэ законопроектыр Къэралыгъо Советым — Хасэм изэхэсыгъо хэлъхьэгъэнэу ыкIи депутатхэм зыдырагъэштэгъэ гъэтэрэзыжьынхэм атегъэпсыкIыгъэу ар штэгъэныр зэхэсыгъом хэлэжьэщт депутатхэм игъоу афэлъэгъугъэнэу.

Адыгэ Республикэм изаконопроектэу «Адыгэ Республикэм и Законэу «УплъэкIу-лъытэкIо палатэм ехьылIагъ» зыфиIорэм зэхъокIныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ» зыфиIорэм кIэщакIо фэхъугъэх Къэралыгъо Советым — Хасэм идепутатхэу Р. С. Мыгур, Дж. Р. Мырзэр, М. Дж. Iащэр. Адыгэ Республикэм и УплъэкIу-лъытэкIо палатэ IофшIэнымкIэ опытэу иIэр къыдалъытэзэ, Адыгэ Республикэм къэралыгъо ыкIи финанс уплъэкIуным шIуагъэу къыщитырэр гъэлъэшыгъэным пае законопроектыр зэхагъэуцуагъ. Законопроектым комитетым игъэкIотыгъэу щытегущыIэхэзэ, ащ ехьылIэгъэ гъэтэрэзыжьынхэр къэзытыгъэхэр япредложениехэм икIэрыкIэу ахэплъэжьыхэ ашIоигъоу къаIуагъ. Ащ къыхэкIэу унашъоу ашIыгъэм щагъэнэфагъ гъэтэрэзыжьынхэм авторхэр захэплъэжьыхэхэрэ уж законопроектым къыфагъэзэжьынэу.

* * *

Аграрнэ, гъомылэпхъэ политикэмкIэ ыкIи къуаджэм хэхъоныгъэхэр егъэшIыгъэнхэмкIэ комитетыр (тхьаматэр М. Дж. Iащэ) хэплъагъ Адыгэ Республикэм изакон ипроектэу «Адыгэ Республикэм и Законэу «БылымхъунымкIэ хъубгэпхъэ IофшIэным ехьылIагъ» зыфиIорэм ия 3-рэ статья ия 3-рэ пункт зэхъокIныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ» зыфиIоу законхэм кIэщакIо афэхъугъэнымкIэ фитныгъэу иIэхэр ыгъэфедэзэ Къэралыгъо Советым — Хасэм идепутатэу М. Дж. Iащэм къыгъэхьазырыгъэм.

Мы законопроектыр зэхагъэуцуагъ республикэ программэхэр ухэсыгъэнхэм ылъэныкъокIэ Урысые Федерацием и Бюджет кодекс ыгъэнэфэрэ шапхъэхэм Адыгэ Республикэм изаконэу зыцIэ къетIуагъэр адиштэу гъэпсыжьыгъэным фэшI. Законым Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет ихъарджхэм хахъо афишIырэп.

* * *

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм мылъку ыкIи чIыгу зэфыщытыкIэхэмкIэ икомитет (тхьаматэр Э. А. Къуекъу) едэIугъ Адыгэ Республикэм икъэралыгъо мылъку 2009-рэ илъэсым приватизацие зэрашIыгъэм ехьылIэгъэ отчетэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет къыщагъэхьазырыгъэм. Комитетым унашъоу ышIыгъэм къыщеIо отчетыр Къэралыгъо Советым — Хасэм зичэзыу изэхэсыгъо хэлъхьэгъэнэу ыкIи ар ухэсыгъэныр депутатхэм игъоу афэлъэгъугъэнэу.

Джащ фэдэу ятIонэрэ еджэгъум пае комитетым къыгъэхьазырыгъ Адыгэ Республикэм изакон ипроектэу «Адыгэ Республикэм и Законэу «ЧIыгу зэфыщытыкIэхэр гъэтэрэзыгъэнхэм ехьылIагъ» зыфиIорэм ия 15-рэ статья кIуачIэ имыIэжь шIыгъэным ехьылIагъ» зыфиIорэр. А статьям ыгъэнафэщтыгъ мэкъумэщ мэхьанэ зиIэ чIыгухэм къахахырэ чIыгу IахьыкIэхэу аратыщтхэу агъэнафэхэрэр, ахэм ахэхьэх мэкъумэщ (фермер) хъызмэтшIапIэхэр зэхэщэгъэнхэм телъытагъэхэри, гектар 200-у. Ащ къикIырэр чIыгу Iахь нахь макIэхэм ыужкIэ ябысым хъун зылъэкIыщтхэм юридическэу ахэр атептхэнхэ умылъэкIынэу ары. Ащ ыпкъ къикIэу, зыцIэ къетIогъэ статьям кIуачIэ имыIэжь шIыгъэнэу законопроектым егъэнафэ.

Адыгэ Республикэм изакон ипроектэу «Адыгэ Республикэм изакон зырызхэм кIуачIэ ямыIэжь шIыгъэным ехьылIагъ» зыфиIоу комитетым хэтхэр зыхэплъагъэхэм чIыгу гъунапкъэхэр гъэнэфэгъэнхэм ехьылIэгъэ кадастрэ IофшIэнэу агъэцакIэрэм ыуасэ къэзыIэтыхэрэм административнэ пшъэдэкIыжьэу ахьырэр гражданхэмкIэ сомэ минитIу, IэнэтIэзехьэхэмкIэ сомэ минищ, юридическэ лицэхэмкIэ сомэ минибл шIыгъэнэу егъэнафэ.

* * *

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм псэолъэшIынымкIэ, транспортымкIэ, связымкIэ ыкIи унэ-коммунальнэ хъызмэтымкIэ икомитет (тхьаматэр А. А. Шъхьалахъу) хэплъагъ Адыгэ Республикэм изакон ипроектэу «Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм икъэралыгъо мылъку гъэIорышIэгъэным ехьылIагъ» зыфиIорэм ия 5-рэ статья зэхъокIныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ» зыфиIоу законхэм кIэщакIо афэхъугъэнымкIэ фитныгъэу иIэхэм атетэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет къыгъэхьазырыгъэм.

Законопроектыр Урысые Федерацием псэупIэхэмкIэ и Кодекс ия 13-рэ статья тегъэпсыкIыгъэу къагъэхьазырыгъ. Ащ зэригъэнафэрэмкIэ, унэ зэфыщытыкIэхэм алъэныкъокIэ Урысые Федерацием исубъектхэм якъэралыгъо хэбзэ органхэм яфитыныгъэхэм ахэхьэ Урысые Федерацием исубъект фэшIыкIэ гъэпсыгъэ иунэ фонд щыщ помещениехэр зэраратыхэрэ шIыкIэр. Адыгэ Республикэм икъэралыгъо мылъку гъэIорышIэгъэныр ыкIи гъэзекIогъэныр Адыгэ Республикэм ифитныгъэхэм атегъэпсыкIыгъэу зэрихьэрэ Iофыгъохэм ахэхьэ. Адыгэ Республикэм и Конституцие ия 70-рэ статья ия 3-рэ пункт зэригъэнафэрэмкIэ, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо мылъку зэрагъэIорышIэрэ ыкIи зэрагъэзекIорэ шIыкIэр Адыгэ Республикэм изаконхэмкIэ агъэнафэ.

Адыгэ Республикэм изаконопроектэу «Адыгэ Республикэм и Законэу «Административнэ правэукъоныгъэхэм яхьылIагъ» зыфиIорэм зэхъокIныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ» зыфиIорэр Урысые Федерацием КъэлэгъэпсынымкIэ икодекс, Федеральнэ законэу «Урысые Федерацием КъэлэгъэпсынымкIэ икодекс гъэлэжьэгъэным техьэгъэныр», Адыгэ Республикэм и Законэу «Къэлэгъэпсын IофшIэным ехьылIагъ» зыфиIорэм атегъэпсыкIыгъэу зэхагъэуцуагъ.

* * *

Социальнэ политикэмкIэ, псаунығъэр къэухъумэгъэнымкIэ ыкIи ветеранхэм яIофыгъохэмкIэ комитетыр (тхьаматэр Т. П. Петрова) Iофыгъо 14 хэплъагъ ыкIи ахэм ащыщхэу Iофыгъуи 4 Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм зичэзыу изэхэсыгъо къыхалъхьащтых:

Адыгэ Республикэм изакон ипроектэу «Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм цIыфыр зэрэщыпсэун ылъэкIыщт ахъщэ анахь макIэм ехьылIагъ» зыфиIорэр зыфэгъэхьыгъэр Адыгэ Республикэм цIыфыр зэрэщыпсэун ылъэкIыщт ахъщэ анахь макIэр зыфэдизыр зэрэщагъэнэфэрэ шIыкIэм гъэIорышIэн нэшанэ хэлъхьэгъэныр ары.

Законопроектэу «Адыгэ Республикэм и Законэу «ЦIыфхэм социальнэ фэIо-фашIэхэр афэгъэцэкIэгъэнхэм ехьылIагъ» зыфиIорэм зэхъокIныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ» зыфиIорэм Бюджет кодексым тегъэпсыкIыгъэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет республикэ программэхэр ухэсыгъэнхэмкIэ фитныгъэу иIэхэр егъэнафэх.

Адыгэ Республикэм изакон ипроектэу «Адыгэ Республикэм и Законэу «Унэ ипотекэ чIыфэтынымкIэ гражданхэм Адыгэ Республикэм къэралыгъо социальнэ IэпыIэгъу щятыгъэным ехьылIагъ» зыфиIорэм зэхъокIныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ» зыфиIорэм Урысые Федерацием псэупIэхэмкIэ и Кодекс тегъэпсыкIыгъэу пIэлъэ гъэнэфагъэкIэ цIыфхэр псэупIэхэм ачIэгъэхьэгъэнхэм ехьылIэгъэ фондым епхыгъэ Iофыгъохэр зыгъэIорышIэхэрэ положение зырызхэу джы агъэлэжьэрэ Законым иIэхэм кIуачIэ ямыIэжь шIыгъэнэу егъэнафэ.

ГъэсэныгъэмкIэ, наукэмкIэ ыкIи ныбжьыкIэ Iофыгъохэмкiэ комитетым (тхьаматэр Ю. Ю. УдыкIаку) хэтхэр хэплъагъэх Адыгэ Республикэм изакон ипроектэу «Сабый ибэхэм ыкIи зыIыгъыжьыщтхэ ныбжьыхэр зимыIэжьхэу къэнэгъэ сабыйхэм социальнэ IэпыIэгъу ятыгъэнымкIэ хэгъэхъожь гарантиехэр гъэцэкIэжьыгъэнхэм ехьылIагъ» зыфиIоу законхэм кIэщакIо афэхъугъэнымкIэ фитыныгъэу иIэхэм атегъэпсыкIыгъэу депутатэу УдыкIэко Юрэ къыгъэхьазырыгъэм.

Законыр гъэцэкIэжьыгъэным пае Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет имылъкоу хъарджхэм апэIуагъахьэрэм хэгъэхъожь фэшIыгъэнэу ищыкIагъэп. КIэлэцIыкIу ибэхэр ыкIи зыIыгъыжьыщт ны-тыхэр зимыIэжьхэу къэнэгъэ кIэлэцIыкIухэр ыкIи ахэм ащыщхэр социальнэу ухъумэгъэнхэм ылъэныкъокIэ зэрахьэщтыгъэ Iофыгъохэр федеральнэ законым зэрэдимыштэщтыгъэхэр дигъэзыжьыщт, зыцIэ къетIогъэ купым хэхьэрэ гражданхэм гъэсэныгъэ зэрагъэгъотыным ифитныгъэу яIэхэр икъу фэдизэу гъэцэкIэжьыгъэнхэм иамалхэр къытыщтых.

* * *

КультурэмкIэ, спортымкIэ, СМИ-мкIэ ыкIи общественнэ организациехэм адэлэжьэгъэнымкIэ комитетыр (тхьаматэр Е. И. Салов) хэплъагъ Адыгэ Республикэм изакон ипроектэу «Адыгэ Республикэм икъэралыгъо органхэм яIофшIакIэ ехьылIэгъэ къэбархэм алъыIэсынхэ алъэкIынэу гъэпсыгъэным ылъэныкъокIэ правэзэфыщытыкIэ зырызхэр гъэтэрэзыгъэнхэм ехьылIагъ» зыфиIоу законхэм кIэщакIо афэхъугъэнымкIэ фитныгъэу яIэхэм атегъэпсыкIыгъэу депутатхэу А. Г. Ивановымрэ Е. И. Саловымрэ къагъэхьазырыгъэм.

А законопроектыр зэхагъэуцуагъ номерэу 8-ФЗ зытет Федеральнэ законэу «Къэралыгъо органхэм ыкIи чIыпIэ зыгъэIорышIэжьыным иорганхэм яIофшIакIэ ехьылIэгъэ къэбархэм алъыIэсынхэ алъэкIынэу гъэпсыгъэным ехьылIагъ» зыфиIоу 2009-рэ илъэсым мэзаем и 9-м аштагъэр гъэцэкIэжьыгъэн ыкIи Адыгэ Республикэм икъэралыгъо органхэм яIофшIакIэ ехьылIэгъэ къэбархэм алъыIэсынхэ зэралъэкIыщт шIыкIэр гъэIорышIэгъэным ехьылIэгъэ правэзэфыщытыкIэ зырызхэр гъэтэрэзыгъэнхэм пае.

Джащ фэдэу комитетым хэт депутатхэр тегущыIагъэх Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иунашъохэм япроектхэу «Республикэ программэу «Спорт джэгукIэ лъэпкъхэм хэхъоныгъэ ягъэшIыгъэныр» зыфиIоу 2008 — 2012-рэ илъэсхэм ателъытагъэм зэхъокIныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ» ыкIи республикэ программэу «Физическэ культурэм ыкIи спортым Адыгэ Республикэм хэхъоныгъэ щягъэшIыгъэныр» зыфиIоу 2008 — 2012-рэ илъэсхэм ателъытагъэм зэхъокIныгъэхэр фэшIыгъэнхэм ехьылIагъ» зыфиIохэрэм. Программэхэм зэхъокIныгъэхэу афашIыхэрэр зылъыIэсыхэрэр Адыгэ Республикэм испортсмен пэрытхэм ягъэхьазырын нахь дэгъоу гъэпсыгъэныр ыкIи Всероссийскэ дунэе зэнэкъокъухэм ахэлэжьэнхэм иамалхэр къэгъотыгъэнхэр, фэшIкIэ гъэпсыгъэ транспорт амалхэр къафащэфыхэзэ, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо учреждениехэм яматериальнэ-спортивнэ базэ нахьышIу шIыгъэныр ары.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ипресс-къулыкъу иматериалхэм атегъэпсыкIыгъэу нэкIубгъор зыгъэхьазырыгъэр СЭХЪУТЭ Нурбый.

ШЪХЬЭЛЭХЪО МАРЬЯНЭ — илъэсым икIэлэегъадж

БэмышIэу «2010-рэ илъэсым икIэлэегъадж» зыфиIорэ щытхъуцIэр къыдэхыгъэным фэгъэхьыгъэ зэнэкъокъу Адыгэкъалэ щырекIокIыгъ. Ар псэлъэ кIэкIыкIэ къызэIуихыгъ ыкIи кIэлэегъаджэм и Илъэсэу тызыхэтым иапэрэ зэнэкъокъоу зэхащагъэм хэлажьэхэрэм текIоныгъэ къыщыдахынэу къафэлъэIуагъ къэлэ администрацием ипащэ игуадзэу Джамырзэ Гощнагъо.

МэфитIо кIогъэ зэнэкъокъум къалэм иеджапIэхэм якIэлэегъэджих хэлэжьагъ: апэрэ гурыт еджапIэм адыгабзэмрэ литературэмрэ щязыгъэхьырэ Блэгъожъ Марыет, ятIонэрэ еджапIэм урысыбзэмрэ литературэмрэкIэ щезыгъэджэхэрэ Ешыгоо Нэфсэт, ящэнэрэ еджапIэм тарихъыр щязыгъэхьырэ ЕхъулIэ ФатIимэт, Хьалъэкъое еджапIэм хьисапымкIэ щезыгъэджэхэрэ Бэрэтэрэ Сачнэт, Псэкъупсэ еджапIэм илIыкIоу Пэрэныкъо Ольгэ (технологиер арегъэхьы), ублэпIэ классхэм ащезыгъэджэрэ Шъхьэлэхъо Марьянэ.

Апэрэ мафэм «Визитная карточка» зыфиIорэмкIэ зэнэкъокъур къызэIуахыгъ. Ащ къыкIэлъыкIуагъэх номинациехэу «Шъхьэихыгъэ урок», «Самоанализ урока» зыфиIохэрэр. Ахэр ащырекIокIыгъэх къалэм иапэрэ, иятIонэрэ гурыт еджапIэхэм. А мафэм Блэгъожъ Марыет адыгабзэмкIэ ригъаджэхэрэм шIэныгъэ куухэр зэряIэр, тилъэпкъыбзэ кIочIэшхоу, бэ къырыпIон плъэкIынэу зэрэщытыр къагъэлъэгъуагъ, адыгэ орэдхэр къаIуагъэх, тикъашъохэр къашIыгъэх. ЦIыф бэдэдэу залым чIэсыгъэхэми лъэшэу ахэр агу рихьыгъ.

ЯтIонэрэ мафэу зэнэкъокъум икIэуххэр зыщызэфахьысыжьыщтым мэфэкI зэхахьэм цIыфэу къекIолIагъэхэм лъэшэу къахэхъуагъ. КъекIолIагъэх кIэлэегъэджэ IофшIэным иветеранхэр, къэлэ администрацием игъэIорышIапIэхэм, къулыкъушIапIэхэм, еджапIэхэм япащэхэр, зэнэкъокъум хэлажьэхэрэм яIофшIэгъухэр, акъошIахьылхэр, ягъунэгъухэр, якIэлэеджакIохэр, спонсорхэр, нэмыкIыбэхэр.

А мафэм нэмыкI номинациехэмкIи мы Iофтхьабзэмхэлажьэхэрэрзызэнэкъокъухэ нэуж, кIэуххэр зэфахьысыжьыгъэх. ТекIоныгъэр номинацие зэфэшъхьафхэмкIэ къыдэзыхыгъэхэм ацIэ къыраIуагъ, ахэм шIухьафтынхэр афашIыгъэх, афэгушIуагъэх, агъэшIуагъэх.

Апэу сценэм къыдэкIуае заомрэ егъэджэнпIуныгъэмрэ яветеранэу Iэшъынэ Сэфэрбый. Конвертэу ыIыгъыр къызэтырехы ыкIи номинациеу «Сердце отдаю детям» зыфиIорэмкIэ текIоныгъэр Блэгъожъ Марыет къызэрэдихыгъэр къеIо.

«Яркая индивидуальность» зыфиIорэ номинациемкIэ текIоныгъэр зыфагъэшъошагъэр анахь кIэлэегъэджэ ныбжьыкIэу ЕхъулIэ ФатIимэт, «Неустанный педагогический поиск» зыфиIорэмкIэ — Ешыгоо Нэфсэт, «Педагогический артистизм» зыфиIорэмкIэ апэрэ хъугъэр Шъхьэлэхъо Марьян, «За неординарное мышление и педагогический талант» зыфиIорэмкIэ — Бэрэтэрэ Сачнэт ыкIи «Воспитание и современность: опыт, проблемы, решения» зыфиIорэ IофыгъомкIэ текIоныгъэр зыфагъэшъошагъэр Псэкъупсэ еджапIэм илIыкIоу Пэрэныкъо Ольг.

Анахь мэхьанэшхо зиIэ, зэкIэри зэжэхэрэ уахътэу «2010-рэ илъэсым икIэлэегъадж» зыфиIорэ щытхъуцIэр къыдэзыхыгъэм ыцIэ къызщыраIощтри къэсыгъ. Адыгэкъалэ имэр иапэрэ гуадзэу Кушъу Славик сценэм къыдэкIуае, кIэлэегъаджэхэм яззэнэкъокъу кIэуххэу фэхъугъэмкIэ хэлэжьагъэхэм къафэгушIозэ конвертыр къызэтырехы, мэфитIо рекIокIыгъэ зэнэкъокъум текIоныгъэр къыщыдэзыхыгъэу, анахь дэгъоу зыкъэзыгъэлъэгъуагъэу жюрим ылъытагъэу, «2010-рэ илъэсым икIэлэегъадж» зыфиIорэ щытхъуцIэр зыфагъэшъошагъэм ыцIэ къыреIо. Ар Адыгэкъалэ иублэпIэ еджапIэ икIэлэегъаджэу Шъхьэлэхъо Марьян ары. Ащ залым чIэсхэр зэкIэ Iэгу фытеохэзэ, къалэм гъэсэныгъэмкIэ игъэIорышIапIэ ипащэу ТхьалI Махьмудэ, еджапIэхэм ядиректорхэр, иIофшIэгъухэр, иныбджэгъухэр, спонсорхэр фэгушIуагъэх, къэгъагъэхэр, зэнэкъокъум итамыгъэ, шIухьафтынхэр ратыгъэх. Республикэ зэнэкъокъоу зыхэлэжьэщтыми дэгъоу зыкъыщигъэлъэгъонэу зэрэщыгугъыхэрэр раIуагъ.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Къахьыжьырэм хагъахъо

МЫЕКЪОПЭ районым щызэхэщэгъэ зэфэшIыгъэ акционер обществэу «Радуга» зыфиIоу Джармэкъо Хъызыр зипащэм икIыгъэ илъэсыр гъэхъагъэхэр ышIыгъэхэу къызэринэкIыгъ. ХъызмэтшIапIэр анахьэу зыпылъыр теплицэхэм хэтэрыкI зэфэшъхьафхэр къащыгъэкIыгъэнхэр ары.

«Радугэм» хэтэрыкIхэр къызщигъэкIыхэрэ чIыгу гектаритф егъэфедэ. 2008-рэ илъэсым пстэумкIи хэтэрыкI тонн 1190-рэ аугъоижьыгъагъэмэ, икIыгъэ илъэсым а пчъагъэр тонн 1640-м нагъэсыгъ. ГурытымкIэ зы чIыгу гектарым хэтэрыкI килограмм 36-рэ къырахыгъ.

ХэтэрыкIхэм афэшъхьафэу пхъэшъхьэ-мышъхьэхэри хъызмэтшIапIэм къыщагъэкIыгъ. ГъэрекIо мыIэрысэ тонн 300 аугъоижьыгъ. Ахэм янахьыбэр гъэучъыIалъэм ралъхьэгъагъэх, джы ахэр IуагъэкIых.

— Гъэтхэ мафэхэм тисадлэжь бригадэ хэтхэм анахьэу анаIэ зытетыр чъыгхэм игъом апыупкIыхьэгъэныр ары, — еIо Джармэкъо Хъызыр. — А IофшIэныр игъом зэшIуахыгъ. Ащ дакIоу чIыгу гектари 5-м чъыг цIыкIухэр ащагъэтIысыгъэх.

Мы мафэхэм хъызмэтшIапIэм къыщагъэкIыгъэ нэшэбэгумрэ помидорымрэ ащэхэу рагъэжьагъ. Ахэм федэ къатынэу хъызмэтшIапIэм ипащэхэр щэгугъых.

Механизаторхэми гъэтхэ мафэхэм IофшIэныбэ «Радугэм» щызэшIуахы. Ахэм игъом къэрсэбанэм икъэIэтын аухыгъ. Джы техникэм щыщэу гъэтхэ губгъо IофшIэнхэм ащагъэфедэщтыр зэтырагъэпсыхьэ. Бжыхьасэхэм минеральнэ чIыгъэшIухэр ахэтэкъогъэнымэ фежьагъэх.

Былымхъунми Iофыр зэрэщыгъэпсыгъэм уигъэрэзэнэу щыт. Мы лъэхъаным къохэр къызэлъэлъфэх. Игъо къэсмэ къоу ащэщтхэри агъэпщэрых.

— Коллектив зэгурыIожь тиIэр, — игущыIэ лъегъэкIуатэ Джармэкъо Хъызыр. — Ахэм янахьыбэр илъэсипшI ыкIи ащ ехъоу тихъызмэтшIапIэ щэлажьэх. ИкIыгъэ илъэсым тиIофшIэпIэ чIыпIэхэм джыри 30 ахэдгъэхъуагъ. Ар къэзытыгъэхэр садлэжь бригадэр нахьыбэ зэрэтшIыгъэр ыкIи хьаIур къызщыдгъэкIыщт цехыр къызэрэзэIутхыгъэр ары.

Илъэс заулэ хъугъэу хъызмэтшIапIэм щэлажьэ агроном-технологэу Виктория Ивахненкэр. Ар специалист IэпэIас, теплицэхэм федэ къатэу гъэпсыгъэным иIахьышIу а бзылъфыгъэм хилъхьагъ. ЗыфежьакIэхэм зы квадратнэ метрэм хэтэрыкI килограмми 7 — 8 нахьыбэ къырамыхыщтыгъэмэ, джы а пчъагъэр килограмм 36-м нагъэсыгъ, ащи хагъэхъон гухэлъ зыдаIыгъ. Пшъэрылъэу зыфашIыжьыгъэм къыделъытэ килограмм 40-м лъыкIагъэхьанэу. Арэущтэу зыхъукIэ, хэтэрыкIэу пстэумкIи къахьыжьырэр тонн мини 2-м нагъэсыщт.

Леонид МЕРТЦ.

Сурэтхэм арытхэр: **Джармэкъо Хъызыр теплицэм чIэт; Виктория Ивахненкэм теплицэм къыщыкIыхэрэм язытет еуплъэкIу; операторэу Сергей Бармашовыр.**

Наркотикхэр ыщэщтыгъэх

Адыгэ Республикэм хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ къызэритырэмкIэ, гъэтхапэм и 15-м къыщегъэжьагъэу и 21-м нэс республикэм бзэджэшIэгъи 175-рэ щызэрахьагъ. Ахэр хъункIэн бзэджэшIагъэу 3, тыгъуагъэхэу 36-рэ, гъэпцIагъэ зыхэлъ бзэджэшIэгъэ 19, экономикэм ылъэныкъокIэ бзэджэшIэгъэ 18, нэмыкIхэри.

БлэкIыгъэ тхьамафэм Адыгеим игъогухэм хъугъэ-шIэгъи 7 къатехъухьагъ. Ахэм нэбгыри 2 ахэкIодагъ, нэбгыри 10-м шъобжхэр атещагъэхэ хъугъэ. Ешъуагъэу рулым кIэрысхэу водитель 38-рэ къаубытыгъ.

Гъэтхапэм и 8-м, чэщым, станицэу Ханскэм дэт тучаным идэпкъ пхыриути, амыгъэунэфыгъэ бзэджашIэм сомэ минрэ ныкъорэ зыосэ продукцие чIитыгъукIыгъ. Милицием иIофышIэхэм зэрахьэгъэ оперативнэ-лъыхъон IофтхьабзэхэмяшIуагъэкIэ, мы бзэджашIагъэр зезыхьэгъэ кIэлакIэр гъэтхапэм и 18-м къаубытыгъ. Ар мы станицэ дэдэм щэпсэу, ыпэкIэ хьапсым чIэсыгъ. Джы УФ-м изаконодательствэ диштэу ащ уголовнэ пшъэдэкIыжь рагъэхьыщт.

Гъэтхапэм и 17-м пчыхьэм, сыхьатыр 9-хэм адэжь, автомобиль гъогоу Краснодар — Новороссийск зыфиIорэм къырычъэщтыгъэ машинитIур зэутэкIыгъ. Мы хъугъэ-шIагъэм хэфэгъэ кIэлэ ныбжьыкIэу Краснодар краим щыщыр Инэм исымэджэщ псынкIэу нагъэсыгъ нахь мышIэми, шъобж хьылъэу тещагъэ хъугъэхэм апкъ къикIыкIэ идунай ыхъожьыгъ. ЯтIонэрэ водителыр шъобжхэр тещагъэхэу Афыпс исымэджэщ чIэфагъ.

Мыекъопэ УВД-м икъулыкъушIэхэм илъэс 42-рэ зыныбжь хъулъфыгъэу тикъэлэ шъхьаIэ щыпсэурэр мы мафэхэм къаубытыгъ. ЗэрагъэунэфыгъэмкIэ, ащ наркотикхэр ыщэщтыгъэх. Уголовнэ Iоф къызэIуахыгъ, уплъэкIунхэр макIох.

Бизнес цIыкIум гъогур фызэIухыгъэн фае

Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэIукIэ ФедерациемкIэ и Совет джырэблагъэ хэбзэихъухьэхэм я Совет зэхэсыгъо щыриIагъ. Ащ иIофшIэн хэлэжьагъ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Анатолий Ивановыр. Зэхэсыгъом иIофшIэн кIэухэу фэхъугъэхэм къатедгъэгущыIэ тшIоигъоу упчIэ заулэкIэ непэ ащ зыфэдгъэзагъ.

— Хэбзэихъухьэхэм я Совет изэхэсыгъо сыд фэдэ къиныгъоха къыщаIэтыгъэхэр, зыщытегущыIагъэхэр?

— Джырэ лъэхъаным Урысыем предпринимательствэ цIыкIум хэхъоныгъэу щишIыхэрэр бэдзэр зэфыщытыкIэ щыIакIэр къызыкIэупчIэрэ лъэгапIэхэм алъыIэсыгъэп ыкIи хэгъэгум предпринимательствэм кIуачIэу щыриIэр икъу фэдизэу агъэлэжьэн алъэкIырэп а лъэныкъомкIэ къэралыгъом зэрихьэрэ политикэм шIогъэ икъу къызэримытырэм ыкIи законодательствэр уигъэрэзэнэу зэрэщымытым апкъ къикIэу. Ары Урысые Федерацием предпринимательствэ цIыкIум ыкIи гурытым хэхъоныгъэ щягъэшIыгъэным ищыкIэгъэ законодательнэ базэр нахь дэгъоу гъэпсыгъэным фэгъэхьыгъэу ФедерациемкIэ Советымрэ Урысые Федерацием исубъектхэм яхэбзэихъухьэ (лIыкIо) органхэмрэ язэдэлэжьэныгъэ пае хэбзэихъухьэхэм я Советэу зэхащагъэм иIэгъэ зэхэсыгъор зыкIыфэгъэхьыгъагъэр.

Зэхэсыгъор къызэIуихыгъ ыкIи зэрищагъ УФ-м ФедерациемкIэ и Совет и Тхьаматэу Сергей Мироновым. Ипэублэ гущыIэ ащ щыхигъэунэфыкIыгъ Iофыгъоу къаIэтыгъэм цIыфхэм IофшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ ыкIи гурыт классыр зэхэщэгъэнымкIэ мэхьанэшхо зэриIэр. Ащ пае административнэ теIункIэныгъэу бизнес цIыкIум ыкIи гурытым адызэрахьэрэр къегъэIыхыгъэным, чIыфэхэм якъэкIуапIэхэм ыкIи бизнесыр щылэжьэным пае псэуалъэхэр бэджэндэу аIыхыгъэнхэм яхьылIэгъэ амалхэр къызыфагъэфедэнхэ алъэкIынэу гъэпсыгъэным хэбзэихъухьэхэм акIуачIэ рахьылIэ.

«Бизнес цIыкIум ыкIи гурытым ехьылIэгъэ федеральнэ законодательствэм диштэу чIыпIэ законодательнэ базэри агъэпсыгъ, ащ хэхъоныгъэ егъэшIыгъэнымкIэ апшъэрэ еджапIэхэм ыкIи научнэ-ушэтынхэм апылъ институтхэм хъызмэт зехьаным ишIыкIэ цIыкIухэр ащыгъэфедэгъэнхэм ехьылIэгъэ федеральнэ законми шIогъэ бэкIае къытыгъ, бэрэ зэжагъэхэу къычIэкIыгъ щэным ехьылIэгъэ законэу сатыу сетьхэм предпринимательхэр ащызыухъумагъэхэр», — хигъэунэфыкIыгъ Сергей Мироновым.

Ащ къызэриIуагъэмкIэ, хэбзэIахь законодательствэм джыри щыкIагъэхэр зэриIэхэм ыкIи инновационнэ нэшанэ зиIэ бизнесым чIыпIэ макIэ зэриIэм, финанс къэкIуапIэхэм екIолIакIэ къафагъотын зэрамылъэкIырэм хэбзэихъухьэхэм апашъхьэ пшъэрылъыкIэхэр къырегъэуцох. ГущыIэм пае, бизнес цIыкIум ыкIи гурытым хэхъоныгъэ ягъэшIыгъэным ехьылIэгъэ законым зэхъокIныгъэхэр фэшIыгъэнхэм игъо хъугъэ. Инновационнэ бизнесым чIыпIэу иIэр ащ зэхэугуфыкIыгъэу къыщыгъэлъэгъогъэн ыкIи ащ ифэшъошэ фэгъэкIотэныгъэхэр щыгъэнэфэгъэнхэ фае. Джащ фэдэу апшъэрэ еджапIэхэм ыкIи научнэ учреждениехэм хъызмэтзехьанымкIэ кIочIэшIоу щыт шIыкIэхэр ащыгъэфедэгъэнхэм ехьылIэгъэ подзаконнэ актхэр штэгъэнхэр ищыкIагъэу щыт.

Мониторингэу зэхащагъэм нафэ къышIыгъ цIыфхэр чIэсынхэм темылъытэгъэ объектхэу предпринимательствэ цIыкIум ыкIи гурытым исубъектхэм бэджэндэу аратыгъагъэхэр ахэм къащэфыжьынхэ фитхэу зыгъэпсырэ законым игъэцэкIэжьын зыфежьэхэм шапхъэхэр бэрэ зэраукъохэрэр, а Iофым зыщыфемыжьэгъэхэ регионхэри зэрэщыIэхэр, арышъ, а законым зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэ фае.

НДС-м ставкэу иIэр къедгъэIыхзэ ыкIи предпринимательхэу алъэ теуцохэу зыублэгъэ къодыехэм хэбзэIахь каникулхэр яттыхэзэ, бизнес цIыкIум ыкIи гурытым хэбзэIахь кIэгъэгушIуныгъэхэр ягъэгъотыгъэнхэм тегъэпсыкIыгъэу тиIофшIэн зэхэтщэн фае. Мыщ дэжьым Урысыем и Апшъэрэ палатэ ипащэ революционнэ нэшанэ зыхэлъ предложение къыхьыгъ. КъыIуагъ бизнес цIыкIум ыкIи гурытым зэкIэ хэбзэIахьэу къахэкIырэм ызыныкъо экономикэм а исектор хэхъоныгъэхэр егъэшIыгъэнхэм хэлъхьэгъэным пае Урысыем исубъектхэм къафагъэнэжьэу гъэпсыгъэныр игъоу зэрилъэгъурэр.

Урысые Федерацием экономикэ хэхъоныгъэхэмкIэ иминистрэ игуадзэу Игорь Маниловыр хэбзэихъухьэхэм я Совет изэхэсыгъо къыщыгущыIэзэ къызэриIуагъэмкIэ, министерствэм иIофшIэн илъэныкъо шъхьаIэхэм ащыщ 2012-рэ илъэсым ехъулIэу компание цIыкIухэм япчъагъэ фэди 1,5-кIэ ыкIи ахэм гурыт ыкIи ащ нахь цIыкIу инновационнэ компаниехэу ахэтхэр фэди 6-кIэ нахьыбэ шIыгъэнхэ зэрэфаер.

— Предпринимательхэр къэухъумэгъэнхэм ехьылIэгъэ законхэр тиIофшIэн иапэрэ чэзыоу щыт ныIэп, — хигъэунэфыкIыгъ ащ. — УплъэкIу-надзорнэ IофшIэныр нахьышIоу дгъэпсызэ, ятIонэрэ чэзыум тегъэпсыкIыгъэу бизнес цIыкIум ыкIи гурытым ехьылIэгъэ зекIуакIэхэу чиновникхэм зэрахьагъэхэм апае пшъэдэкIыжь ягъэхьыгъэным тытехьащт.

Административнэ ыкIи уголовнэ лъыхъоным атемыгъэпсыкIыгъэу хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ органхэр бизнес цIыкIум ыкIи гурытым яIофхэм ахэхьанхэ фитхэп, лицензие зыпылъхьэгъэн фэе IофшIэн лъэпкъхэм япчъагъи нахь макIэ шIыгъэн ыкIи ащ дыкIыгъоу лицензиехэм пIалъэу яIэм хэгъэхъогъэн фае.

«Ежь-ежьырэу загъэIорышIэжьыным имеханизмэ тэ джыри икъу фэдизэу зыфэдгъэсагъэп: чиновникхэм ачIыпIэ иуцон зылъэкIыщт менеджерхэр джырэкIэ тиIэхэп. Тэ еплъыкIэу тиIэр предпринимательствэ цIыкIур щылэжьэным пае цIыфхэр зычIэсынхэу щымыт псэуалъэхэу бэджэндэу аратыгъэхэр ащэфыжьынхэ фитхэу зыгъэпсырэ Федеральнэ законэу номерэу 159-ФЗ зытетым игъэфедэнкIэ пIалъэхэр яIэр лъыгъэкIотэгъэнхэр ары. Бэджэндым ехьылIэгъэ зэзэгъыныгъэ зэдэшIыгъэным пIалъэу иIэр конкурс шIыкIэ хэмылъэу 2015-рэ илъэсым ибэдзэогъу мазэ нэс лъыгъэкIотэгъэныр игъоу тэлъэгъу», — къыIуагъ Игорь Маниловым.

— КъызэрэпIуагъэмкIэ, Iофыгъо гъэшIэгъонхэр къэгущыIагъэхэм къаIэтыгъэх. Адэ а IофшIэным чIыпIэ хэбзэихъухьэхэр сыдэущтэу хэлэжьэнхэ алъэкIыщта?

— Джырэ лъэхъаным Урысые Федерацием, джащ фэдэу Адыгэ Республикэм яэкономикэ ыкIи ясоциальнэ щыIакIэ предпринимательствэ цIыкIур кIэрыпчын умылъэкIынэу гъэпсыгъэ. Социальнэ къиныгъохэр ащ нахь шъабэ, бэдзэршIыпIэм илъ товархэр нахьыбэ зэришIыхэрэм имызакъоу, цIыфхэм янахьыбэм яэкономикэ щыIакIэ ежь-ежьырэу зэхащэн алъэкIынэу егъэпсы, обществэм иполитическэ зыпкъитыныгъэ ыкIи демократие щыIакIэм хэхъоныгъэ егъэшIыгъэным ягарантэу щыт. ХэгъэунэфыкIыгъэн фае бизнес цIыкIур цIыфым ищыIакIэ икъэкIуапIэу зэрэщытым имызакъоу, ежь ышъхьэкIэ ымыгъэфедэгъэго IэпэIэсэныгъэу хэлъхэр къызэIухыгъэнхэм иамалышIоу зэрэщытыр. Шэны хъугъэу, бизнес цIыкIур адрэхэм зэратекIэу агъэунэфыгъэр бэдзэр зэфыщытыкIэ щыIакIэм къыхэхъухьэхэрэм адиштэу псынкIэу зызэрихъокIын, цIыфхэр бэдзэршIыпIэм къызыщыкIэупчIэрэ лъэныкъохэм адиштэу иIофшIакIэ ыгъэпсын зэрилъэкIырэр ары.

ЗэкIэри зэрэщыгъуазэхэу, предпринимательствэ цIыкIум IофшIэпIэ чIыпIакIэхэр къызэIуихынхэ елъэкIы, арышъ, IофшIэн зимыIэхэм япчъагъэ нахь макIэ шIыгъэнымкIэ ыкIи социальнэ гумэкIыгъом къыкIегъэчыгъэнымкIэ ишIуагъэ къегъакIо.

— О зэхэсыгъом укъыщыгущыIагъэба?

— Мызэгъогум сэ гущыIэр аIысхыгъэп, ау хэгъэгум ирегион заулэ яхэбзэихъухьэ органхэм япащэхэр къыщыгущыIагъэх. Регионхэм къарыкIыгъэ сисэнэхьатэгъухэм джы кIуачIэ зиIэ законодательствэр критикэм зэрэкIагъэкIыгъэм, бюрократием зызэриушъомбгъурэм, отчетностыр къинэу ыкIи зэхэлъэшъуагъэу зэрэгъэпсыгъэм, уиунэе Iоф къызэIупхыным имыщыкIэгъэ Iофыбэ къызэрэпагъэкIырэм яхьылIагъэу къаIуагъэхэм сигуапэу сядэIугъ. А лъэныкъохэмкIэ тиреспубликэ ищыIакIэ дэхэкIаеу гъэпсыгъэу плъытэн плъэкIыщт. КъызэтынэкIыгъэ илъэсым икъихьагъухэм адэжь республикэм ихэбзэ гъэцэкIэкIо органхэр ягъусэхэу, типарламентариехэм къагъэхьазырыгъ ыкIи аухэсыгъ Адыгэ Республикэм и Законэу «Предпринимательствэ цIыкIум ыкIи гурытым Адыгэ Республикэм хэхъоныгъэ щягъэшIыгъэным ехьылIагъ» зыфиIорэр, джащ фэдэу республикэ программэу «Предпринимательствэ цIыкIум ыкIи гурытым 2009 — 2011-рэ илъэсхэм хэхъоныгъэ ягъэшIыгъэныр» зыфиIоу зигъэцэкIэжьын къызэтынэкIыгъэ илъэсым сомэ миллион 238,7-рэ пэIуагъэхьагъэр.

Бизнес цIыкIум ыкIи гурытым хэхъоныгъэ ягъэшIыгъэным финанс кризисым пэшIуекIорэ ыкIи IофшIэпIэ чIыпIэхэр къэзыгъэнэжьыхэрэ амалышIоу зыкъигъэлъэгъуагъ. Непэ бизнес цIыкIум ыкIи гурытым нэбгырэ мин 40 ащэлажьэ. Ар Iоф зышIэн зылъэкIыщтэу тиреспубликэ щыпсэухэрэм япроцент 30 мэхъу. ПсэолъэшIыным епхыгъэ IофшIэнхэм япроцент 70-р, промышленнэ продукциеу къыдагъэкIырэм ипроцент 25-р а отраслэм хахьэхэрэр ары къэзытыхэрэр. Арышъ, предпринимательствэм шIуагъэ къытэу къэралыгъо IэпыIэгъу етыгъэным мэхьанэу иIэм ренэу хэхъо. Республикэ программэу «Предпринимательствэ цIыкIум ыкIи гурытым исубъектхэр зэхэщэгъэнхэр ыкIи хэхъоныгъэхэр ягъэшIыгъэнхэр» зыфиIорэм тегъэпсыкIыгъэу федеральнэ субсидиехэр ятыгъэнхэм текIоныгъэ къыщыдэзыхыгъэ регионэу щыт Адыгеир. Ащ ишIуагъэкIэ гъэрекIо федеральнэ бюджетым имылъку къыхэкIыгъэ сомэ миллиони 109,5-рэ тиреспубликэ къыратыгъ. КъызэтынэкIыгъэ илъэсым тиреспубликэ щылэжьэрэ предпринимательхэм ащыщхэу мин 16-м къэралыгъо IэпыIэгъу аратыгъ. А пчъагъэм щыщэу предприниматель 420-м зэкIэмкIи финанс IэпыIэгъоу сомэ миллиони 149,8-рэ аIукIагъ.

Гъэхъагъэхэр щыIэх нахь мышIэми, предпринимательствэ цIыкIум ыкIи гурытым яфэмэбжьымэу Адыгэ Республикэм иэкономикэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэхэм атырихьэрэр иныпфэIощтэп, предприятие цIыкIухэм ащагъэфедэрэ технологием уигъэрэзэщтэп, мылъку шъхьаIэм инвестициеу халъхьэрэр зэрэмакIэу къэнэжьы, хэбзэIахьэу къахэкIырэм ибагъи уигъэгушхон ылъэкIырэп. НыбжьыкIэ предпринимательствэм ыкIи инновационнэ хэхъоныгъэхэм предпринимательхэм икъоу анаIэ атырагъэтырэп.

ГурыIогъуаеп къиныгъоу къафыкъокIыхэрэм ахэр къызэрэзэтыраIажэхэрэр. Адыгеим ипредпринимательхэр зэрихьылIэрэ къиныгъохэр зэкIэ Урысыем щылэжьэрэ предпринимательхэм къафыкъокIыхэрэр ары:финанс амалхэр ыкIи мылъку къэкIуапIэхэр икъухэрэп, предпринимательствэм IэпыIэгъу фэхъугъэным телъытэгъэ инфраструктурэм жъажъэу хэхъоныгъэхэр ешIых, административнэ пэрыохъухэм арехьылIэх, законодательнэ базэр шэпхъэшIухэм атегъэпсыкIыгъэп, къэралыгъо IэпыIэгъу ятыгъэным ехьылIэгъэ къэбархэр зэралъагъэIэсыхэрэ шIыкIэм ыкIи ахэм шапхъэу апылъхэм уагъэрэзэнэу щытэп.

— Сыда ащ фэдэ зэфэхьысыжьхэр озыгъэшIынхэ зылъэкIыхэрэр?

— А зэпстэур къыщылъэгъуагъ республикэм предпринимательствэ цIыкIум хэхъоныгъэхэр щегъэшIыгъэнхэм пае къиныгъоу зэрихьылIэхэрэр зэхэфыгъэным фэгъэхьыгъэ социологическэ уплъэкIунхэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иинформационнэ-аналитическэ ГъэIорышIапIэ зэхищэгъагъэм. ЗэупчIыгъэхэм янахьыбэм — процент 70,6-м къаIуагъ Адыгеим бизнес цIыкIум хэхъоныгъэхэр зэрэщишIыхэрэм зэримыгъэразэхэрэр. Мыщ дэжьым къыщыIуагъэмэ хъущт зэупчIыгъэхэм япроцент 74,5-м узыпылъ IофшIэнымкIэ IэпэIэсэныгъэу пхъэлъыр, процент 59,9 -м — пIуагъэр бгъэцэкIэжьыныр, процент 54,9-м бгъэнэфэгъэ гухэлъым уфэкIоныр цIыфым ишэн анахь шъхьаIэхэм зэрахалъытагъэхэр.

Адыгеим щызэхэщэгъэ бизнес цIыкIум ишIоигъоныгъэхэм алъыIэсырэ анахь къиныгъо шъхьаIэхэм зэупчIыгъэхэм япроцент 49-м ахалъытагъ предпринимательствэ цIыкIум хэбзэихъухьанымкIэ лъэпсэ икъу имыIэу зэреплъыхэрэр. Арышъ, къэIогъэн фае норматив актхэр аштэхэ зыхъукIэ, ахэм ахэхьэх предпринимательхэм яшIоигъоныгъэхэм хэпшIыкIэу алъыIэсыхэрэри, бизнесым пылъхэм яеплъыкIэхэр къызэрэдамылъытэхэрэр, норматив актхэм предприниматель IофшIэным къыфахьын алъэкIыщт лъэныкъохэр пэшIорыгъэшъэу къызэрэдамылъытэхэрэр.

— Мы къэпIуагъэхэм о сыда зэфэхьысыжьэу къафэпшIы пшIоигъор?

— Дунэе сатыу организацием хэхьащтэу Урысыем зызэригъэхьазырырэм укъыпкъырыкIын хъумэ, къэралыгъор мы Iофым зыхэмыхьэкIэ предпринимательствэ цIыкIум тапэкIэ ихэхъоныгъэхэр къызэтеуцонхэ ылъэкIыщт, нэмыкIэу къэпIон хъумэ, экономикэм а исектор зэфэшIыжьыгъэпэн фаеу хъункIэ енэгуягъо. Ащ дыкIыгъоу экономикэм икъиныгъохэри нахь къэлъэгъонхэ ыкIи социальнэ гумэкIыгъом хэхъон алъэкIыщт. Ащ пае цIыфхэр кIэщакIо зыфэхъухэрэ IофшIэным ыкIи предпринимательствэ цIыкIум хэхъоныгъэ егъэшIыгъэныр къэралыгъо доктринэм ыкIи социальнэ-экономикэ зэхъокIыныгъэхэм мэхьанэ шъхьаIэ зиIэ яIахьэу гъэпсыгъэн фае.

СЭХЪУТЭ Нурбый.

УРЫГУШХОНЭУ, ШIУКIЭ ИГУГЪУ

Очерк

Гъэмэфэ пчэдыжьыпэ дах. ГушIубзыоу къыкъокIыгъэкIэ тыгъэм дунаишхор зэпэжъыужьэу къызэлъигъэшIэтыгъэми, хьэжъажъэм джыри пэчыжьагъ. Жьы чъыIэтэгъэ IэшIоу автобусышхом ишъхьаныгъупчъэ ещэхыгъэхэм къарыхьэрэр зыплъыхьакIохэм къызыIуащэзэ ягъогу хагъэкIыщтыгъ. Тилъэпкъэгъу купышхо зэрыс «Мерседесым» анахьыжъэу ахэтхэм ащыщ горэм зыфэмыщыIэу къыжэдэкIыгъ:

— Мо тыкъызнэсыгъэр къала, хьаумэ къуаджа?

— Къэлэ Iоф хэлъэп, къуадж. ЫцIэр Гъобэкъуай. Адыгэ шъолъырым ит анахь къоджэ инэу, анахь байхэм ащыщ, — ратыжьыгъ джэуап.

— Адэ, мо тIоу зэтет унэхэу къуаджэм иIуплъэ къэлэ шъуашэу къэзыгъэкIэракIэхэрэр хэта зыехэр, тхьамэтэшхо баишхоха, — Iасэрэп зыплъыхьакIор.

— Тхьамэтшхо Iоф хэлъэп, лэжьэкIо-псэуакIу, зы унагъу зыери, — фэчэфэу ыкIи игуапэу пегъохыжьы гущыIэкIэ купыр зымыгъэгъуащэрэм.

— Хэтмэ ащыща?

— СтIашъух! ХьапIытIхьаджбынкIэ яджэх, ятэжъ пIашъэм ыцIэкIэ.

— Тобэ, сыдэу шIагъуа, — зыфэщыIэрэп ылъэгъурэр зышIогъэшIэгъоным, — пкIыхьапIэкIи згъэшIэгъони, Шамы дэсхэм ПстIашъукIэ яджэх, СтIашъур ямакI. Ячылэ Гъобэкъое цыпи хэмыт. Джоланым исхэм Тэтэрхьаблэу аIо къыздикIыжьыгъэхэр, джары фаусыгъэр якъуаджэу ПстIашъухэр лIэкъошхоу зыдэсхэм. Чаным бэу унитIу зэтетхэр дэзыгъэуцуагъэр! СшIэпхъагъ зэрэ ПстIашъур, джар япсэукI Джоланым исхэми. Астафурилахь, «пырамэбжьыр мэшъхьалъэ, шъхьадж илъэпкъ еожьы» адыгэхэм заIом хэукъуагъэхэп. ЯIэлахь, бащэ сIуагъэ, емыкIу къысфэмышIынкIэ, — щигъэтыжьыгъ купыр зыгъэдэIогъэ лIы жэкIэфым.

Чылэм исэмэгубгъу къэзыгъэдэхэрэ унэ зэтет лъэгъупхъэхэр нэплъэгъум екIыфэхэкIэ ылъэгъурэр зышIомакIэм ынэхэр къатырихыгъэп.

Хэта ХьапIытIхьаджбын, хэта СтIашъоу зыщыщыр, кIожьымэ ылъэгъугъэхэр зэриIотэжьыщтхэр зэрэбэм фэшIкIэ гумэкIыщтыгъ апэу адыгэ къоджэ зэтегъэпсыхьагъэр зылъэгъугъэр.

Унэхэр зыер СтIашъу Вячеслав Аскэр ыкъор ары. Ятэ ХьапIытIхьаджкъо АскэркIэ еджэщтыгъэх. КъуаджэмкIэ анахь къиныбэ зылъэгъугъэ лIакъохэм ащыщ ХьапIытIхьаджбын. Хэбзэ зэблэхъу мэшIошхом, 1918-рэ илъэсым хэстыхьагъэхэм ахэфагъ ХьапIытIхьаджбын иунагъуи. ФэшIыгъаIохэр зытырауджэгъохэрэ мылъкур зыщатырахыгъэ лъэхъаным хиубытагъэх насыпынчъэхэр. Унэ дэхэ дэдэу атырахыгъэм колхоз правлениер чIагъэуцуи, зыягъэхэр Сыбыр ращыгъэх. ФэшIыгъэхэр агъэщэо-плIэо къодыещтыгъэхэп, хьалэчы рагъафэщтыгъэх нахькIэ. Мылъку зиIэр зыщалъэгъу мыхъурэ лъэхъанэти, цIыфхэм хьакIэ-къокIагъэ къызхагъэфагъэми, былымыр зыIэкIэкIи щыIэныгъэм ыутхыпкIыгъэхэр тхьаусыхэу тIысыжьыгъэхэп. Тхьэм ынэшIу къащифи къыгъэнэн фаети, Аскэр къыгъэнагъ. Емынэм пчъагъэрэ къелыжьыгъэм ыгу ыгъэкIодыгъэп. Уай-уай аригъаIоу лэжьагъэ. Жьышхоу кIэтым зэрихьэу, мыпшъэу, мышъхьахэу унагъо ышIагъ, техэкIо-тыгъокIуагъэ хэмытэу. Апэу тикъуаджэкIэ «Победэ» машинэ шъабэ зыщэфыгъэр Аскэр ары. Щытхъу пылъэу лэжьэкIэягъ, къуаджэм зэкIэ дэсхэм ышъо афытырихыжьыным фэхьазырыгъ. Ишъхьэгъусэу, бзылъфыгъэ лъэгъупхъэ теплъэшIоу ЖэнэлIмэ япхъу ФатIимэтэу Тэуе щыщымрэ Аскэррэ лъфыгъитф зэдагъотыгъ: кIэлитIурэ пшъэшъитфырэ. Дахэу зэдэпсэухэзэ, бзылъфыгъэм дэмышхъуаер къехъулIагъ — гъогубгъухэр зыгъэкъэбзэрэ цIыфхэм хьылъэзещэ автомашинэр къахэлъади, ылъакъохэр къыкъутагъ, сэкъат хъугъэ. Ащ къыхэкIэу кIалэхэм япIункIэ Аскэр иIофхэр къэхьылъагъэхэми, ыгу кIодэу тIысыжьхэрэм ащыщыгъэпти, Тхьэр къыдеIагъ. Аскэр изэкъуагъэп, зэрэлIакъоу къыдеIагъ. Лъэпкъыжъ, лIэкъожъэу щытхэ ХьапIытIхьаджбын зэряшэнэу, щыIэкIакIэм фаблэхэу дырагъаштэщтыгъ. Апэ ишъыгъэхэм Аскэр ащыщыгъ. ЯкIэщэкIуагъ, яупчIэжьэгъугъ. Аскэр чырбыщ унэ зэтетри хэпIэжъ щагум къыдигъэуцуагъ, фэшъхьаф бгъагъэхэри къыгуигъэуцуагъэх. Иунагъо фишIэщтымкIэ зэхэдз иIагъэп, жьырытэджыр зышъхьамысыжьэу угъоягъэ, Къургъуи, ТеурыкIуи, ХьэмцIыгуаи пхъэшъхьэ-мышъхьэ къащыугъоигъэнымкIэ зи къелыгъэп, къэгъэгъэ угъоинми зыхигъэныгъэп. Чъыгэе шъуампIэри хабзэм ритыгъ, ащ фэдизым сабыитфыри пыблагъэу зыдигъасэщтыгъэх, ямыгуаоу IофшIэныр шIу аригъэлъэгъугъ. Мышъхьахыжьым мылъкуми къыфигъэзэжьи, ыгъотыжьыгъ.

Аскэр ыкъо нахьыжъэу Вячеслав Гъобэкъуае дэсхэм мылъкукIэ къыщамынэрэ ХьапIытIхьаджбын иунагъо 1946-рэ илъэсым шышъхьэIум и 24-м къихъухьагъ. Зэоуж лъэхъаныгъэми, цIыфхэм хэкIыпIэ къагъотыщтыгъ, ахэм ауж Аскэри зыкъыригъанэщтыгъэп.Гъобэкъое гурыт еджапIэр Славик къыухыгъ. Зыдеджэщтыгъэхэм итеплъэкIи, игулъытэкIи, иIэпкIэ-лъэпкIагъэкIи хэпшIыкIэу къахэщыщтыгъ. ЫшнахьыкIэ цIыкIоу Руслъан фэсакъыщтыгъ, ышыпхъу нахьыкIищи ынаIэ атыригъэтыщтыгъ, янэ къылъфыгъэхэм ежьыр зэранахьыжъыр щымыгъупшэу. Никъылъфыгъэр зэрэшъоупсыр щыгъупшагъэп.

Мыекъопэ мэкъумэщ техникумым чIэхьэ, илъэсищрэ ныкъорэ щеджэ, ащ дакIоу электрикхэр зыщагъэхьазырыхэрэ училищыр къыдеухы.1986-рэ илъэсым дзэ къулыкъум ащэ, ар щытхъу хэлъэу къеухышъ, икъуаджэ къегъэзэжьы. Зыфэблэрэ электрик сэнэхьатым 1990-рэ илъэсым нэс Гъобэкъое гурыт еджапIэм щырэлажьэ. IофшIэным дыкIыгъоу автодорожнэ техникумыр 1987-рэ илъэсым заочнэу къеухыжьы.

ИIофшIэн шIу ылъэгъоу зэригъэцакIэрэм фэшI къоджэдэсхэр къыфэразэх. Шъхьах имыIэу электрическэ гъучIычхэр зыпышIэгъэхэ пкъэум пысыгъ. Чэщи мафи зэхимыдзэу гъучIычыр зэпытхъыгъэмэ зэпишIэжьыщтыгъ, цIыфхэр шIункIым химыгъэсхэу. Хымэ къуаджэхэми лъэIукIэ ащэу, IэпыIэгъу афэхъоу бэрэ къыхэкIыщтыгъ. Сэнэхьатэу зэрылажьэрэм икъу фэдизэу хэшIыкI зэрэфыриIэр, Iэпэдэлэл хэмылъэу зэригъэцакIэрэр нэрылъэгъугъэти, къоджэдэсхэм ямызакъоу, фэшъхьаф чылэхэм ащыщхэми алъытэщтыгъ. МэкIагъэп къеуалIэщтыгъэр, ежьми къогъукъуахьэ имыIэу ишIуагъэ аригъэкIыщтыгъ. IэпэIэсэныгъэ хэлъэу иIофшIэн зэригъэцакIэрэм уасэ къыфашIыщтыгъ.

Предприниматель IофшIэным илъэсыбэрэ рылэжьагъ, хэбзэIахьхэри ипIалъэм ехъулIэу ытыщтыгъэх. Зыщигъэгъупшэщтыгъэп хъоршэрыгъэ зэрихьэмэ къылэжьыгъэр къабыл зэрэмыхъущтыр. Шъыпкъагъэм тетэу псэущтыгъэти, къылэжьыгъэр къышъхьапэжьыгъ, унагъор ымыгъэнэтIупцIэу ыIыгъыгъ, бгъэгъэ дахэхэри щагум щигъэпсынхэ гухэлъэу иIэри зыщигъэгъупшагъэп.

ХъызмэтшIапIэхэм ятранспорт зэфэшъхьафхэр зыпкъ игъэуцожьыгъэнхэмкIэ ишIогъэшхо аригъэкIыгъ. АщкIи мышъхьахэу ялъэIухэр афигъэцакIэщтыгъэ. «ШIуи шIи псым хадз» зыфиIорэ адыгэ гущыIэжъым рыгъуазэзэ, бэмэ адеIэщтыгъ, ишIуагъэ аригъэкIыщтыгъ. IофшIэным гухахъо хигъуатэщтыгъ, пшъыщтыгъэп, игулъытэ чанкIэ зэкIэми зыкъаригъаштэщтыгъ, ицIыфыгъэ дахэкIэ лъытэныгъэ къыфашIыщтыгъ.

Игъом къыщагъ, псэогъоу хихыгъэр нэшъукъоепхъу. Ишъхьэгъусэу Сарет Хьисэ ыпхъур фельдшерскэ пунктхэу къутырэу Петровымрэ къуаджэу Гъобэкъуаерэ адэтхэм 1971-рэ илъэсым къыщыублагъэу ащэлажьэ. Илъэс 39-рэ хъугъэу зэшъхьэгъусэхэр зэгурыIохэу ыкIи зэдэIужьхэу зэдэпсэух. Зэдэштэныр насыпыгъ нахькIэ, Iушыгъэм ыкIи лIыблэнагъэм ялъытыгъэп, зэкIэри насыпым епхыгъэхэшъ, ащкIи шыкур зыфаIохэрэм афэдэх.

Чэщ шIункIым мафэр къызэрэкIэлъыкIорэм фэдэу, щыIэныгъэм гушIуагъоми къинми чIыпIэ щыряIэн ылъэкIыщт. Зэшъхьэгъусэ ныбжьыкIэхэмкIэ гукъэошхуагъ къуитIур Тхьэм зэраIихыжьыгъэр, ау тинахьыжъхэм зэраIоу, ащ зи хашIыхьан фитхэпти, еуцолIагъэх. Ахэм къакIэлъыкIуагъ 1978-рэ илъэсым къэхъугъэ япшъэшъэжъыеу Заремэ. Ащ Адыгэ къэралыгъо университетым имузыкальнэ факультет къыухыгъ, Былымыхъумэ янысэу Адыгэкъалэ щэпсэу, пшъэшъэжъыитIу иI. Джэнэтрэ Даринэрэ къазыфакIохэкIэ тэтэжъым игушIогъошху. «Къэплъфыгъэм нахь уикIэсэщт ащ къыкIэхъухьагъэр», — еIо Славик, — «пхъорэлъфрэ хьанрэ зэфэдэх зэраIуагъэр сэмэркъэоп ныIа», — къыхегъэхъожьы. ИлъэсипшIрэ илъэсийрэ зыныбжьыхэ пшъэшъэжъыехэр тэтэжъ нэнэжъхэм адэжь щыбысымых. Игуащэр шъо шъуипхъу Сэйхьатба, Къат Нурбый ыпхъу, — игуапэу щхыпэ дахэм джыри зэлъештэ тэтэжъ насыпышIор.

1981-рэ илъэсым къэхъугъэ Юрэ Мыекъопэ технологическэ институтыр къыухыгъ, автомашинэ «IэпыIэгъу псынкIэм» исэу Гъобэкъуае Iоф щешIэ. Ишъхьэгъусэ Зулими Гъобэкъуае щыщ, усэкIошхоу Теуцожь Цыгъо ыкъом ыкъожь Аслъан ипхъорэлъф. Гъобэкъое гурыт еджапIэм этикэр щарегъэхьы, ащ дакIоу Адыгэ къэралыгъо университетым филологиемкIэ ифакультет заочнэу щеджэ. Ащ ишъэо цIыкIоу Ренат тэтэжъ Славик иныбджэгъушху. ИлъэситIурэ ныкъорэ нахь зымыныбжьым лIы шапхъэм зыригъэуцозэ татэм иныбджэгъу папкIэу дэгущыIэ. Дунаир зыфэмыхъужьырэ тэтэжъри IэпэчIэгъанэхэм бэрэ ахигъэIабэу къыхэкIышъ, ныбджэгъуныгъэр чIанэрэп, зэщхыгъоба къорэлъфым узэригъэделэщтыр?

Славик икIэлэ нахьыкIэу Теуцожь зыцIэр 1985-рэ илъэсым къэхъугъ. Адыгэ къэралыгъо университетым тарихъымкIэ ифакультет къызеухым шIэныгъэу зэригъэгъотыгъэр шIомакIэу, юридическэ факультетри къыухыжьыгъэу, Мыекъуапэ Iоф щешIэ.

СтIашъу Славик быслъымэнхэм язэфэсэу Мыекъуапэ щыкIуагъэхэм, Адыгэ хасэм изэIукIэхэм яделегатыгъ. Ащ фэдэ зэIукIэхэм джыри бэрэ ахэлажьэ, егъэблэгъэ тхылъхэр къыфагъэхьых. Ежьми ар гопэшхо щэхъу, чанэу ахэлажьэ. Ахэлэжьэнба, ащ фэдэ IофшIакIэр зылъ хэлъ хъугъэм хэбдзын плъэкIыщтэп. Джары Славик зэрэщытыр, ащ тхъагъо хегъуатэ, изэщи тырегъэу, ыгу зеIэты. Мыекъуапэ къэкIуагъэу, куп игъусэу, нахьыбэрэмкIэ изакъоу бэрэ сыIукIэщтыгъ. НыбжькIи зэрэдгъэхьырэ хъатэ щыIэп, илъэс ныIэп сауж къызэринэрэр. Ащ пае зы класскIэ сауж итэу еджапIэм тызэдакIощтыгъ. Нэхъоигъэр ренэу тазыфагу илъ.

Къоджэ къэхалъэм икъэшIыхьан, мэщытым ишIын ишъыпкъэу ахэлажьэщтыгъ, сэдакъэ зытефэрэм етыгъэным, Бирам, Къурмэн, фэшъхьаф дин Iофхэм язэхьан ишъыпкъэу пылъыгъ, джыри ащ тет. АхэмкIэ кIэгъэкъонышхоу иIагъ къоджэ ефэнд цIэрыIоу СтIашъу Рэщыдэ, джырэ ефэндхэу Iэшъынэ Арамбый, Тхьаркъохъо Казбек лъэшэу ишIуагъэ арегъэкIы, дэгъоу зэгурэIох.

ТеурыкIуагъэ хэмылъэу зыфежьэгъэ Iофыр ымыгъэцакIэу къыхэкIырэп, орэкъоджэ Iоф, район мэхьанэ ерэI, фаемэ республикэ шапхъэхэм арэрэлъ, сыдым фэбгъэзагъэми зэшIуихыщт. Непэрэ мафэм зэкIэри мылъкум епхыгъэу, ар имыгъусэу сыдрэ Iофи зэшIохыгъуае зэрэхъугъэр хэти ешIэ. ЛъэIоныр уапэ ит зэпытыныр дэхагъэп. Ау Iофыр къуаджэмрэ районымрэ апаемэ, Славик къызэкIэкIощтэп. Ежь имылъку хилъхьэуи макIэп къызэрэхэкIырэр. Ичаныгъэ ари къырегъэкъужьы — Мазэм сомэ телъмэ, кIонышъ къыхьыщт, нахьыжъмэ зэраIощтыгъэу, ятэ Аскэр гум къыгъэкIыжьэу.

Депутат IофымкIи СтIашъур ахэзагъэ, ащыгъуаз, район пащэхэр шIукIэ ыгъэдэIонхэ зэрилъэкIырэмкIи, ыIорэр зэрахигъахьэрэмкIи. АщкIэ къоджэдэсхэм къызэрафикъудыйрэр,

ПШIЫНЭУ ТЕФЭ

ащ игулъыти, иакъыли зэрахилъхьэрэр шъэфэп. КIэхъу-кIэчъыгъэ хэмылъэу, занкIэу, шъхьаихыгъэу мэгущыIэ, мэзекIо. Жьы кIэт, зафэ, цIыф псынкI, нэфэрыIу. Иныбджэгъухэм гъэшIуабзэу «Жьы зыкIэтыр» цIэу къызэрэтырагъэнагъэр шъэфэп. Лъэрыгъым ралъэшъугъэ папкIэу къодан, зэпэжъыужьэу фэпагъэ, къинэу пэкIэкIыгъэхэм яшыхьатэу, ышъхьац бэшIагъэу къэраб.

Амалэу иIэхэм ашъхьамысэу еджапIэхэм адеIэ, культурэм и УнэкIи джащ фэд, поликлиникэм Iэзэгъу уцхэмкIэ, ахъщэкIэ ишIуагъэ регъэкIы, фыримыкъу хъумэ, деIэщтхэр къегъоты. МыIэшIэх закI зэшIуихыхэрэр. Ащ пае цIыфхэм цыхьэ къыфашIы, зыфэбгъазэрэр зэригъэцэкIэщтым еджэнджэшыхэрэп. Унэгъо зэтезыгъэхэм, тхьамыкIагъо къызыфэкIуагъэхэм, хьадагъэ зиIэхэм зэрилъэкIэу акIэIэ, ишIуагъэ арегъэкIы, зышъхьасыжьрэп. Ащ ехьылIагъэу гъэзетэу «Адыгэ макъэм» пчъагъэрэ къыфыхаутыгъ къыфэразэхэм.

ШIыкIэ зэфэшъхьафхэр къызфигъэфедэхэзэ, Славик ихэдзакIохэм яшIоигъоныгъэхэм 2009-рэ илъэсым сомэ миллион фэдиз апэIуигъэхьагъ. Цыхьэ къыпфашIи ухэзыдзыгъэ цIыфхэм ащ фэдиз мылъку IэпыIэгъу афэбгъэфедэныр IофшIэгъэ макIэп. Ушъхьагъухэм алъымыхъоу, фаем IуакIи шIыкIи къызэригъотырэм ари зэу ишыхьат.

— «УтIумэ уз, узымэ ущыIахэп» адыгэхэм заIуагъэр бэшIагъэ, — еIо Славик, — уизакъоу сыд пфэшIэн. Къуаджэм щыщ кIэлэ шIагъохэр къыздеIэх. Сизакъоп, тхьаегъэпсэух, сафэраз. Чылэ Iофхэм апае унэгъуашъхьэ пэпчъ телъытагъэу ахъщэ къызэрэтыугъоищтыгъэм тызытекIыжьыгъэр илъэсих хъугъэ. Ащ зэрэтетыр бэмэ ашIэрэп. Сизакъоу спшъэ икIыгъ пIоми хъущт къоджэ къэхэлъакIэм ичэу къэшIыхьагъэ, электричествэр ещэлIагъэ зэрэхъугъэр.

Зэджэгъэ сэнэхьатхэр щыIэныгъэм икъу фэдизэу щыгъэфедагъэхэ хъугъэ. УщыIэмэ ахэр къыпшъхьапэнхэу щытыгъэхэти, яшIуагъэ къекIыжьыгъ. ИцIыкIугъом щегъэжьагъ автомашинэм изэхэлъыкIэ дэгъоу ышIэу, ятэ и «Победэ» зэрифэу зызигъэсагъэр. ХэпIэжъэу ятэ къыкIэныгъэм автомашинэхэр зыщишIыжьыхэрэ мастерскоишхо зыдигъэуцуагъэр бэшIагъэ. ЗэкIэ лъэкIэу иIэр рихьылIагъэу, ащ Iоф регъашIэ. Зэджагъэхэми, щыIэныгъэм къыхихыгъэ сэнэхьат зэфэшъхьафхэми автомашинэр зыпкъ ибгъэуцожьыным ищыкIэгъэ амалхэр къахигъотагъэх, IофшIэным ишъэфхэр ыIэ къыригъэхьагъэх, зэригъэлэжьыщт краскэм нэсыжьэу зэригъэшIагъэх. АщкIи еуалIэхэрэр егъэразэх, ыIэхэр зэтедзагъэу щысырэп. ЫIэшъхьитIукIэ къымылэжьыгъэ мылъкум ыгъэразэрэпышъ, а шIыкIэр щегъэзые. Къылэжьырэр къабыл фэхъу, уни, нэмыкI псэуалъи зэришIыгъэхэр къылэжьыгъэшъ, ятэу Аскэр илэжьэкIагъэм игъогу пытэу тет. Джары ялъэпкъкIэ ХьапIытIхьаджбынхэм ялэжьакIэр.

Къуаджэм пае саугъэт агъэуцущтмэ е заом хэкIодагъэхэм ацIэхэр зытетхэгъэщтхэ мыжъошхор къэгъотыгъэн фаемэ, е Щытхъу пхъэмбгъу къоджэ еджапIэм егъэпкIыгъэн фаемэ, унэ горэ машIом ыстыгъэмэ е псыр къыкIауи ыгъэфыкъуагъэмэ, пстэумэ апэу агу къэкIырэр СтIашъу Вячеслав Аскэр ыкъор ары. Ащ ыцыпэ хэмыщэягъэу Гъобэкъуае е Теуцожь районым Iоф цIыкIуи, ини щырекIокIырэп пIоми ухэукъощтэп. ИкIэлэгъум къыщегъэжьагъэу, лIыпкъым зиуцогъэ лъэхъанри къыдыхиубытэу, непэ иакъыл икъоу гъэтIылъыгъэ зыхъугъэ уахътэм къынэсэу, ищыкIагъэ хъумэ, цIыфхэм ышъо афытырихыжьыным фэхьазыр. Джары зэрапIугъэм, ежь ишыгъэхъушIакIи къыгъэлъагъорэр. Нахьыбэ ыгъашIэ къэс хэпшIыкIэу къэнафэ ишIушIагъэ къыкIыримыгъэчэу ыкIи ащ хигъахъозэ зэрэлъыкIуатэрэр.

Пчэгум къихьэу, къэгущыIэу къоджэ зэIукIэхэм бэрэ Славик сащырихьылIагъ. Мэкъэ IэтыгъэкIэ Iофхэм ашъхьашыгу къырехы, шъэф иIахэп, зытетым тетэу, къэбарыр ытIэкIзэ купым ыпашъхьэ къырелъхьэ. Джары цыхьэ фэозыгъэшIырэр. Сыд фэдизэу бгъэбылъыгъэми, шъыпкъэр къызэрэчIэщыжьыщтым зэпымыоу игугъу къешIы. ЫгукIэ къабзэшъ, яцыхьэшIэгъушъ, ыкъош шъыпкъэхэу цIыфхэм апашъхьэ къеуцо. Ащ осэшхо иI — лъытэныгъэр, цыхьэшIыныгъэр къыщежьэрэ къодыеп, щыщ шъыпкъэх нахькIэ.

Тилъэпкъэгъу зыплъыхьакIоу хымэ къэрал къикIыгъэм Гъобэкъуае зелъэгъум къалэкIэ зэрилъытагъэр сыгу къэкIыжьы, СтIашъу Вячеслав иунэ зэхэт-зэтетхэр сэри зыслъэгъухэкIэ къоджэ кIэлъэныкъор къагъэдахэу, къэлэ шъуашэ тырыуагъаштэу зыращы, дэхэшхохэу, атырахыгъэгъэ унэшхом ычIыпIэ ахэр къиуцуагъэх. Тхьэм ишIушIэ зэрэIэшIэхыр ахэм къаушыхьатыгъ. Бгъагъэу дэтхэмкIэ гу лъыуагъатэ ижъкIэ къыщегъэжьагъэу къуаджэр фэшIыгъагъэмэ е фэмышIыгъагъэмэ. Бэ къыдэтэджагъэр унэ зэтетхэу къоджэ фэшIыгъэм.

Бгъэгъэ закъохэр арэп чылэр къэзыгъэшъуашIорэр, цIыфэу дэсхэри ары нахь. Фэмыфхэп унэ пшъхьапэхэр чылэм дэзыгъэуцуагъэхэр, ахэр цIыф Iушых, насыпышIох. ПсэокIолэжьакIох сикъоджэгъухэу гъобэкъуаехэр. СащэгушIукIы, синыбджэгъух, силэгъух, скъошых. Джахэм зэу ащыщ зиакъыл чъэпхъыгъэу, сыд фэдэ Iоф фэбгъэзагъэми къымыгъазэу зыгъэцэкIэщт СтIашъу Вячеслав. УрыгушхонэУ, шIукIэ игугъу пшIынэу зытефэрэр.

Славик ехьылIагъэу тхыгъэ дэгъубэ седжагъэми, теубытагъэ сшIыгъэхагъэ зэхэубытагъэу игугъу къэсшIынэу. АщкIэ къыздэхъугъэм гъэзетеджэм зэрэфаеу уасэ фишIын ылъэкIыщт.

КЪАТ Теуцожь.

Сурэтхэм арытхэр: **СтIашъу Вячеслав; зэшъхьэгъусэхэу Саретрэ Вячеславрэ яшъэо цIыкIоу Теуцожь азыфагу ис; СтIашъу зэшыхэм къалэу Ташкент зыщагъэпсэфы.**

(КъызыкIэлъыкIорэр гъэтхапэм и 19-м къыдэкIыгъэ номерым ит).

— Псэлъыхъо дэхэкIаехэри къыпфэкIох, нынэ, уафэмыеу зыкIыщцыбгъэзыехэрэр сшIэрэп нахь. Сеплъымэ, уныбжьи хэхъо, о уилэгъумэ кIэлэ бынхэр яIэ хъужьыгъэх. О узажэрэр сыда?

— УмыгумэкI, нын, сиI сэ сызэжэни, сызщыгугъыни, — макIэу IущхыпцIыкIыгъ Саидэ.

— Шъалихьэкъо шъхьэпаер арымэ шIэ? — ыгу загъэрэп Щэрифэ.

— АрынкIи хъун... — къымыIо шIоигъуагъ, ау къыжэдэзыгъ.

зэригъэшIэнэу пчъагъэрэ гу тыришIыхьагъ, ау римыкушъоу, укIытэм шIомыкIэу зиIэжагъ.

Уахътэр щэджэгъуанэм нэсыгъэу Джабэкъо Шъэолыхъу автобусым къикIыжьи, ядэжь къыгъэзэжьыгъэу, чылэгум кIоцIырыкIрэ гъогу шъуамбгъом тетэу къырыкIощтыгъэ. ЕджапIэм ебгъукIуагъэу, Сусаекъо Саидэ тхылъ заулэ IэкIэлъэу, кIэлэеджакIомэ щагум щадэгущыIэу ылъэгъугъ. «Ари дэгъу: силъэгъун. Ядэжь сымыкIоу, изакъоу зэрэзгъотыгъэр нахьышIу», — егупшысагъ ар. Чэу шIыхьагъэм зытыригъакIи, Саидэ еджагъ. Пшъашъэр къызызэплъэкIым Джабэкъо щыIакIэкIэ Джабэкъо Шъэолыхъу къышIагъ Баджэкъо Хьисэ Iоф ухыгъэ бзылъфыгъэм зэрэдыриIэр...

Чэщ кIахэ хъугъэу остыгъэр ыгъэкIуаси, Саидэ гъолъыжьыгъэ. Хэчъые шIоигъу шъхьаекIэ, къазыц ошэкур шъабэу зэкIужьыгъэм щымырэхьатэу, зэ зызэпырегъазэ, зэ зызэрегъэзэкIы. Янэ къыфэрэзаджэу, къыфэгубжи, акъылэгъу зэфэмыхъухэу, пчъэр къыриутэкIи зэрикIыжьыгъэр игъорыгъоу къыдэоежьы. Зэо ужым щыIакIэр зэжъоу, дунэе гъуйсыеу щытыгъ. Ятэу Сахьидэ заом сэкъат хэхъухьагъэу къикIыжьыгъагъ. Ыжъагъэхэр

ШЭУДЖЭН Байзэт

ГУГЪЭМ ИIОТЭЖЬЫПI

Рассказ

— ГъэшIэгъоны, ащ о уежэнэу зэрэхъурэр къасшIэрэп. Шъыпкъэ, къихьэу-икIэу зы лъэхъан тапэкIэ шъуузэныбджэгъу хьазырыгъ, ау джы Iофыр фэшъхьаф. УIэгъэ хьылъэ зышъхьэ телъэу, утыныбэ зэрахыгъэр сыдэущтэу цIыфы хъужьына?.. Къэнэжьми, бэкIэ ущымыгугъыжь: мыIэ-мылIэу, псэр ихьафэу дунаим тетын...

— О къызэрэпщыхъурэм Iофыр тетэп.

— Темыты хъуна «хъужьыщтэп Къэсэйкъор» аIошъ, тезэрэгъэгущыIэх, о ар нэрыгъ пшIыгъэу, сежэщт оIо. КIо, къаIо, ар зэрэуищыкIагъэр.

— Ары шъхьаем, ащ илъэс пчъагъэрэ сежагъэу, сыщыгугъыгъэу... — къэгъыным фэдэу, Саидэ ыгу къызэхэхьэ.

— ШIагъуа уежагъэмэ! УзыдэкIон зыфапIорэм уфит. ЦIыфмэ аIо: «пшъашъэр щэсыфэ Iахь мыгощ».

— СищыIэныгъэ гъогу сэрсэрэу къыхэсхыным сыныбжь иуцуагъэшъ, зыми иягъэ къысимыгъэкIынэу сыфай. Сэ а зым фэшъхьаф сищыкIагъэп.

— Ори-и!.. Пшъэшъэ мыдаIоу, пшъэшъэ мыгъас! СIорэм ублэкIэу, укъемыуцуалIэу, мы унэм узикIыкIэ плъапэ нахьыбэрэ къызэримыдзэжьыщтыр зэгъашIэ! — Щэрифэ губжыгъаеу пчъэр къыриутэкIи, гъумыгъузэ пшъэшъэ унэм икIыжьыгъ...

Саидэ мафэрэ нэшхъэеу, гупшысэр къытекIоу IофышIэ макIо. Классым чIахьэу, кIэлэцIыкIухэр ригъэджэнэу захахьэкIэ, ышъхьэ илъыри IэкIэзэу, щыгъупшэу шъхьарехы, къылъикIухьэу, ыпашъхьэ итэу, Зулхьаджэ ынэгу кIэтэу къыщэхъу, игущыIи зэхихэу къышIошIы. «Тэ титIо тызэрэзэфыщытыгъэу, — егупшысэ Саидэ, — сыдэу хъумэ сэщ нэмыкIым зыфигъэзэщта? Хьау, ар сшIошъ хъурэп... Хэта ар шъыпкъэмэ къэзыIощтыр? Дэхащэ дэжь кIонышъ кIэупчIэнэу, Зулхьаджэ зычIэлъыри Шъэолыхъу къежэу щытыгъ.

Гуихыгъэ гушIубзыоу Саидэ ыIупшIэ къуапэхэр къэхъублэблагъэх, Шъэолыхъу къемыкIолIапэзэ, гущыIэр ежь ыпэ ригъэшъэу къыфидзыгъ:

— О-уи-и, Шъэолыхъу, тыдэ ухъужьыгъа, укIодыжьыпагъи шъыу!

Шъэолыхъу пшъашъэм зеплъым, шъопычъыгъэ-лыпычъыгъэ зэрэфэхъугъэм, чэфынчъэгъэ-гумэкIыгъо горэ ынитIу зэракIэлъым гу лъитагъ.

— СыкIодыжьын сIомэ, хэбзэ Iофым сыд нахь Iоф хъужьыра? СэкIо, сэчъэ, Iоф мыухыжь...

— Тыдэ укъикIыжьыра Iалъмэкъышхор пIыгъэу? Зы IэшIу горэм тыхэбгъэIэбэнщтын, — Саидэ мэсэмэркъэу. Къалэм зыкIэкIогъагъэр, къэбарэу Зулхьаджэ къехъулIагъэр кIэкIэу къыфиIотагъ.

— КъаIо джы, Саид: сэ о цыхьэ къысфэошIыба, пшIошъ мэхъуба Зулхьаджэ оркIэ зэрэмымысэр? — Шъэолыхъу гуригъаIо шIоигъоу мэгуIэ.

— СшIошъ мэхъу.

— «Саидэрэ Баджэкъомрэ азыфагу сыда ихъухьэрэр, сыда хэпшIыкIырэр?» — ыIуи, къысэупчIыгъ Зулхьаджэ. — ЕгъэгумэкIы...

— О сыда епIуагъэр адэ? — ыгъэшIагъоу Саидэ еупчIыгъ.

— Сыд есIон! Мэфэ пчъагъэм сыдэмысыгъэу, пIуагъэр-пшIагъэр зыфэдэр сымышIэу, хъугъэм сыщымыгъуазэу... КъаIо, о зыгорэ пIэкIэшIэгъакъомэ шIэ?

А гущыIэхэр Саидэ зызэхехым, пцэшIуащэ тефагъэу ыгучIэ изыгъ, ынэгушъхьэхэр къэшэплъыгъэх, а чIыпIэм чIыгум щыпхырызы шIоигъуагъ...

— Хьау ыкIи!.. — Саидэ ынэхэр къэушIункIыгъэх, пIалъэу ытыгъэр къыгъэнэгъуаджэу, нэмыплъ-бзэмыIу ригъэшIэу, ынапIэхэр къефэхыгъэх. А чIыпIэм Саидэ игуузыщтыгъэх, исабыйхэр къызэтехъухьагъэхэу IэпыIэгъунчъагъэх. Сахьидэ узым ышхэу хэпскыкIыщтыгъэ, чъэни кIони ымылъэкIэу, ущымыгугъынэу ерагъэу щагум щыпIэтIэраощтыгъэ. Унагъом ифэIо-фэшIэ къини, лIы сымаджи, сабыйхэри зыпшъэ дэкIыщтыгъэр Щэриф арыгъэ. Илъэс щэкIырэ хырэм итэу, ныбжьыкIэу Сахьидэ дунаир ыхъожьыгъ. Щэрифэ бын-унагъор джащыгъум изакъоу къылъэхэнагъ. ЧылэмкIэ хъулъфыгъэу заом къикIыжьыгъэр мэкIагъэ, бзылъфыгъэм инахьыбэр шъузэбагъ. Укъэнэным, ущыIэным пае унэкъокъон фэягъэ, угу бгъэкIоды хъущтыгъэп. Щэрифэ дэн-бзэным фэIазэу, ыIапэкIэ зынэсырэм псэ къыпигъакIэщтыгъ, шинелыжъхэр ыгъэтIэпIыхэти, къэптан е цокъэ лъэгукIэдэ цIыкIухэр афидыщтыгъэх. Лъэхъаныр къиныгъ: кIалэхэр еджэнхэ фэягъэ... А пстэур ыгу къэкIыжьыгъэу Саидэ мэгупшысэ, яни ыгу химыгъэкIы шIоигъу, ежь ишIулъэгъуи фэбанэ.

Хьисэ кIэлэжъхэр игъусэхэу псэлъыхъо зыкъыфырегъэхьы, зэрэгъэжъотэу зэнэкъокъухэзэ, гущыIэр зым зыр IэкIихэу, зэрэгъэчэфых, уядэIу зэпыты пшIоигъоу узыIэпащэ. Хьисэ кIэлэ нэшIошI хьазыр, бэгъорыжъом хэтэу, зэрымытым Iэтишъэ ригъэуцозэ мэгущыIэ, зыхиIэтыкIэу купым къыхэплъыхьэ, ычый тIэкIу шIэ къэси елъэкIы, иджэнэ Iашъхьэу дышъэ зэрыдзапIэхэр зэрытхэр дещае, тутыныр зыIуегъэутысыкIы, ынэпцэ Iужъухэр ыгъэлъатэхэу дегъэпкIаех, ынэ къарэхэр ыуцIыргъыхэу, Кавказым ичIыпIэ дэхэ зэфэшъхьафэу ылъэгъугъэхэр нэутхэу къеIуатэ. Ныдэлъфыбзэр шIопыдзыкIэу, адыгабзэр икъу фэдизэу ешIэми, урысыбзэр ыпэ регъэшъы, зэрэIушыр, шIэныгъэ зэрэIэкIэлъыр аригъашIэ шIоигъокIэ енэгуягъо...

(Джыри къыкIэлъыкIощт).

ИлъэсыкIэр зэрэхагъэунэфыкIыгъэр

МАМЫРЭУ ШЪУЩЫI, ГЪЭБЭЖЪУ ШЪОГЪОТ!

ИлъэсыкIэр адыгэмэ гъэтхапэм зэрагъэмэфэкIыщтыгъэм фэгъэхьыгъэ театрализованнэ къэшIыгъор АР-м и Лъэпкъ музей ыпашъхьэ зэрэщыкIуагъэм тегъэгушхо. Фэбагъэ зыхэлъ шIуфэс гущыIэу ащ щызэхэтхыгъэм, орэдэу щыжъынчыгъэм, къашъоу къыщашIыгъэм щыIэныгъэм идэхагъэ къаIуатэ.

Пчыхьэзэхахьэр къэзыгъэбаигъэр АР-м ихудожественнэ купхэр бэ хъухэу зэрэхэлэжьагъэхэр ары. Мыекъопэ ансамблэхэу «Майкопчаночкэм», «Радугэм», «Мыекъуапэ инэфылъэхэм», Тэхъутэмыкъое районым икIэлэцIыкIу ансамблэу «Нэфым», Красногвардейскэ районым икъэшъокIо купэу «Бэслъэнэим», курд обществэм иансамблэу «Огрым», ермэл ансамблэу «Еразанкэм», Шэуджэн районым ифольклор ансамблэу «Нартшъаом», ансамблэу «Казачатэм», АР-м лъэпкъ культурэмкIэ и Гупчэрэ Адыгэ республикэ гимназиемрэ яфольклор ансамблэу «Ащэмэзым», къэндзал культурнэ обществэу «Дуслыкым» ифольклор ансамблэ, Адыгэ къэралыгъо университетым илъэпкъ ансамблэу «Нартым», нэмыкIхэми якъашъохэмрэ яорэдхэмрэ мэфэкIыр къагъэкIэрэкIагъ.

ЧIыгулэжь календарь

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ иминистрэу Чэмышъо Гъазый пчэгум къызехьэм урысыбзэкIи адыгабзэкIи ИлъэсыкIэм пае къафэгушIуагъ. Лъэпкъ календарьхэм ятарихъ изэгъэшIэн илъэсыбэ хъугъэу зэрэдэлажьэрэм ар къыпкъырыкIызэ, лъэпкъ календарьхэр чIыгулэжьыным зэрепхыгъэхэр къыIотагъ. Былымхъуным, чIыгулэжьыным атегъэпсыхьагъэу календарьхэр щытых. Гъэмрэ кIымрэ зыщызэхэкIырэ мафэу ИлъэсыкIэр алъытэ. Чэщымрэ мафэмрэ зэфэдизы зыщыхъурэ уахътэм мэфэкIыр тефэ.

ИлъэсыкIэр диным епхыгъэу зэрэщымытыми Чэмышъо Гъазый иеплъыкIэхэр къыриIолIагъэх. Лъэпкъ мэфэкIэу ар щыт. Хабзэм икъулыкъушIэхэр мэфэкIым изэхэщэн зэрэпылъхэм къеушыхьаты лъэпкъ шIэжьым зэрэдэлажьэхэрэр.

Адыгеим щыпсэурэ лъэпкъхэм яобщественнэ организациехэм ялIыкIохэри пчэгум къихьагъэх. Къэндзал обществэу «Дуслыкым» ипащэу Алям Ильясовыр, урым обществэу «АРГО» зыфиIорэм ипащэу Аристотель Спировыр, нэмыкIхэри мэфэкIым хэлажьэрэмэ къафэгушIуагъэх.

Нартхэм яшэн-хабзэхэр щыIэныгъэм щыпхыращызэ, Урысые Федерацием изаслуженнэ артистхэу, Адыгэ Республикэм инароднэ артистхэу Уджыхъу Марыетрэ Мурэтэ Чэпайрэ чIыр шIум фэгъэшIыгъэу зэрэщытыр, мамырэу инасып щилэжьынэу цIыфыр чIыгум къызэрэтехъухьагъэр, Саусырыкъо имашIо тиджэныкъохэм ащымыкIосэнэу Тхьэм зэрелъэIухэрэр, машIом ифабэ тыщымыкIэу тыпсэу зэрэтшIоигъор, тиунагъохэм нэхъоир арымыкIэу тыщыIэным тызэрэдэлажьэрэр къаIуатэ.

— Къыздэпсэу, къыздэлажь, сичIыгу! СыщыгъаI, сызыдэгъэпсэу! ЕгъэшIэрэу опсэу, Адыгэ чIыгу! — еIо Мурэтэ Чэпай.

МэфэкIыр зэдагощы

Шэуджэн районым къикIыгъэ артистхэм лъэпкъ орэдхэр пчэгум щагъэжъынчы, Нэхэе Фатимэ Кавказым фэгъэхьыгъэ орэдэу къыIуагъэм мэфэкIым нахь зыригъэушъомбгъугъэу плъытэ хъущт. Лъэпкъэу зэхахьэм хэлажьэхэрэм ятворчествэ къыщагъэлъагъо. ИскусствэхэмкIэ Адыгэ республикэ колледжэу У. Тхьабысымэм ыцIэ зыхьырэм истудентэу ЛъэпцIэрышэ Щамилэ тимэфэкIхэм бэрэ ахэлажьэ, къыIорэ орэдхэмкIэ тегъэгушIо. Нэгъой Маринэ, Шъхьэбэцэ Сыхьатбый, нэмыкIхэми яорэдхэм тядэIугъ.

Тэхъутэмыкъое гурыт еджапIэм артисткэ дэгъу хъун зылъэкIыщт пшъашъэу щеджэрэми гур зыфещэ. Лъэпкъ шIэжьым, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо гъэпсыкIэ игъэпытэн афэгъэхьыгъэ мэфэкI зэхахьэхэм Мышъэ Азидэ узыгъэгупшысэрэ, узыпIурэ орэдхэр къащеIох. АдыгабзэкIи орэдхэр кIыригъэщыхэу зэрэфежьагъэми тегъэгушIо. «Адыгэ пщынэм седэIумэ» зыфиIорэ орэдыр Азидэ мэфэкI зэхахьэм къыщиIуагъ.

Абхъазым илъэпкъ кIэлэцIыкIу орэдыIо ансамблэу «Мамзышхэмрэ» ансамблэу «Майкопчаночкэмрэ» ныбджэгъуныгъэ зэдыряI, илъэс къэс зэлъэкIох. Къулэ Амэрбыйрэ Отар Хунцариерэ япащэхэу концертхэр Адыгеимрэ Абхъазымрэ къащатых. «Мамзышхэм» иорэдыIоу Абзагу Цвижьбэ фестивалэу «Адыгеим ижъогъожъыехэм» апшъэрэ шIухьафтыныр — Гран-прир къащыфагъэшъошэгъагъ. ИлъэсыкIэ мэфэкIым Абзагу ышыпхъухэу Радицэрэ Саридэрэ игъусэхэу абхъаз орэд къыщиIуагъ, къыщышъуагъ.

«ДжэгокIо Iанэм» игъэхьазырын епхыгъэ Iофыгъохэр бзэхэр зыщызэрагъэшIэрэ Гупчэу «Активым» идиректор шъхьаIэу Едыдж Мэмэт ыгъэцэкIагъэх. Парламентым идепутатэу Мыгу Рэщыдэ, Мыекъуапэ иадминистрацие ипащэ иапэрэ гуадзэу Аулъэ Юрэ, культурэмрэ гъэсэныгъэмрэ яIофышIэхэу СтIашъу Юрэ, Пэрэныкъо Чэтибэ, Гъогунэкъо Мухьарбый, Даур Руслъан, Нэгъуцу Аслъан, ЛIышэ Рустем, Шагудж Казбек, ансамблэу «Нартым» хэт пшъашъэмэ, нэмыкIхэми гущыIэгъу тафэхъугъ. Пчыхьэзэхахьэр зезыщэгъэ АфэшIэгъо Фаинэ къызэрэтиIуагъэу, ИлъэсыкIэ зэхахьэр Адыгеим зэкIэ лъэпкъэу исмэ ямэфэкI хъугъэ.

Щэламэ щагъэжъагъ

Пчэгум къыщызэIуахыгъэ пщэрыхьапIэм щэламэ бзылъфыгъэмэ щагъэжъагъ, мэфэкIым хэлажьэрэмэ афагощыгъ. МэшIо тхъуабзэр студентхэм аIыгъэу пчэгур къызэпакIухьагъ. Лъэпкъ къашъохэмкIэ ИлъэсыкIэ мэфэкIыр аухыгъ. Адыгэ джэгур Хьагъур Къэплъан зэрищагъ, къашъохэм ахэлэжьагъэх культурэмкIэ министрэу Чэмышъо Гъазый, шIэныгъэлэжьэу Едыдж Батырай, артист цIэрыIоу Зыхьэ Заурбый, еджапIэхэм ястудентхэр.

Сурэтхэр мэфэкI зэхахьэм къыщытырахыгъэх.

Адыгэ кIэлэегъэджэ колледжыр илъэс 85-рэ зэрэхъурэм ипэгъокI

КIЭУ ЗЫФЕЖЬАГЪЭХЭМ ЕГЪЭГУГЪЭХ

Адыгэ кIэлэегъэджэ колледжэу Андырхъое Хъусен ыцIэ зыхьырэр къызызэIуахыгъэр илъэс 85-рэ зэрэхъурэр гъэтхапэм и 25-м Мыекъуапэ щыхагъэунэфыкIыщт. Ар къыдэтлъыти, колледжым адыгабзэмкIэ икIэлэегъаджэу Андзэрэкъо Светланэ гущыIэгъу тыфэхъугъ.

— Сисэнэхьат гъэшIэгъонэу щыт. Студентэу езгъаджэхэрэм яшIуагъэкIэ щыIэныгъэм икъиныгъохэр нахьышIоу къызгурэIох, — къеIуатэ колледжым икIэлэегъэджэ анахь дэгъумэ ащыщэу Андзэрэкъо Светланэ. — Мамхыгъэ еджапIэр къыщысыухи, кIэлэегъэджэ училищым сыкъызэрэчIэхьэгъагъэр непэ фэдэу къэсэшIэжьы. Гъунчъэкъо Муслъимэтрэ сэрырэ Нэпсэу Фазилэ IофшIапIэм тыригъэблэгъэжьи, сэнэхьатэу къыхэтхыгъэм тыфэлэжьэнэу зэредгъэжьэгъагъэри сыгу икIырэп.

— Светлан, адыгэ купхэр арых о ебгъаджэхэрэр. Студентмэ сыда анахьэу ахаплъэу пшIоигъор?

— Тэ IофшIэныр зедгъэжэгъэ лъэхъанымрэ джырэ уахътэмрэ зэсэгъапшэхэшъ, зэфэмыдэныгъэу ахэлъыр бэ. НахьыпэкIэ тиныбжьыкIэхэм шIэныгъэу яIэр нахь куугъ. Тиреспубликэ иеджапIэхэм къачIатIупщыгъэхэр арых колледжым аштэхэрэр. ЯшIэныгъэкIэ зыщеджагъэхэри, якIэлэегъаджэхэри къэошIэх. Сыфай лъэпкъым хьалэлэу фэлэжьэн зылъэкIыщт ныбжьыкIэхэр езгъэджэнхэу.

— ГухэлъышIухэр уиIэх, ау къызэрэбдэхъухэрэр тшIапэрэп.

— АдыгабзэкIэ езыгъаджэхэрэм сялъэIу литературабзэр аIулъэу, тхэкIэ-еджэкIэ амалхэр яIэу тиеджапIэ къэкIонхэу, оценкэу афагъэуцурэм шIэныгъэу арагъэгъотырэр диштэнэу сыфай. ТызэтхьаусыхылIэжьзэ студентхэр адыгабзэм фетэгъаджэх. Сыфай тиныбжьыкIэмэ лъэпкъ шэн-хабзэхэр ашIэнэу. Бэрэ ащ тытегущыIэ, ау Iофыр зэрэлъыкIуатэрэм тигъэразэрэп. АдыгабзэкIэ еджакIэ колледжым щябгъэшIэжьэу сыд шIэныгъэ кууа ябгъэгъотыщтыр?

— Колледжым адыгагъэр щызэрахьэ. ПчъэшъхьаIум укъызэрэблэкIэу къыппэгъокIых, сэлам къыуахы...

— Ар гъогу дэгъоу къыхэтхыгъэмэ ащыщ. Методикэр колледжым зэрэщакIурэм шIуагъэу къызыдихьырэри тэлъэгъу. Апшъэрэ еджапIэм чIахьэхэрэми зэпхыныгъэхэр адытиIэх. Лъэпкъ факультетым купэу аштагъэм тылъэплъэ. Тыбзэ къэтыухъумэным, лъыдгъэкIотэным афэшI мыгъэ колледжым къычIэдгъэкIыхэу Адыгэ къэралыгъо университетым аштэщтхэм тадэлажьэ. Педфакультетымрэ лъэпкъ факультетымрэ ащеджэщтхэр лъэхъаным диштэу тэгъэхьазырых.

— ШъуимэфэкI къызыщысыгъэ уахътэм уиIофшIэн къыхэбгъэщынэу узыфаер къытаIоба.

— Езгъэджагъэмэ тиеджапIэ къызаухыгъэр илъэс 20 мэхъу. Ари хэдгъэунэфыкIыщтмэ ащыщ. МэщлIэкъо Таисэ, Мамый Марыет, Ожъ Фатимэ, БжьэшIо Сарэ, нэмыкIхэри езгъэджагъэх, мэфэкIым хэлэжьэщтых.

— МэфэкIэу шъуиIэщтхэм афэгъэхьыгъэу тигъэзетеджэмэ сыда джыри къяпIо пшIоигъор?

— Директорэу сиIагъэхэм, непэ пащэу тиIэ Ацумыжъ Казбек лъэшэу сафэраз. Ахэр Iофым фэгумэкIых. Колледжым телевизорхэр, компьютерхэр, мебелыр ищыкIагъэх. Сыфай лъэхъаным диштэу ныбжьыкIэхэр едгъэджэнхэу.

— ШъуигухэлъхэрКъыжъудэхъунхэу шъуфэсэIо.

— Тхьауегъэпсэу.

Сурэтым итыр: **Андзэрэкъо Светлан.**

НэкIубгъом итхэр зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбый.